

INTERNATIONELLA HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Sakrättsliga anspråk och obligations- rättsliga invändningar i kontraktskedjor

Vindikation och retention

Filosofie magisteruppsats inom civilrätt

Författare: Annie Björkman

Anna Stuart

Handledare: Jakob Heidbrink

Framläggningsdatum: 2009-01-16

Jönköping januari 2009

JÖNKÖPING INTERNATIONAL BUSINESS SCHOOL
Jönköping University

**Claims of property and contractual
counterclaims in chains of contracts**
Right of recovery and right of lien

Master's thesis within Civil Law

Author: Annie Björkman

Anna Stuart

Tutor: Jakob Heidbrink

Jönköping January 2009

Magisteruppsats inom civilrätt

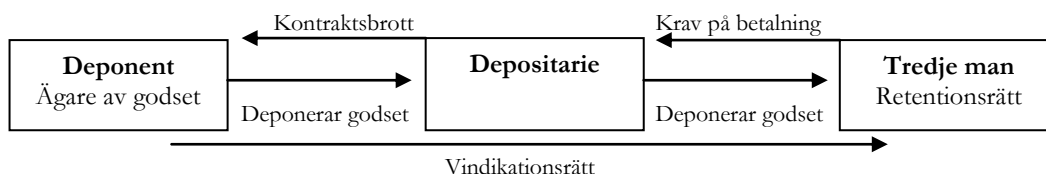
Titel:	Sakrättsliga anspråk och obligationsrättsliga invändningar i kontraktskedjor – Vindikationsrätt och retentionsrätt
Författare:	Annie Björkman Anna Stuart
Handledare:	Jakob Heidbrink
Datum:	2009-01-16
Ämnesord	Förmögenhetsrätt, sakrätt, obligationsrätt, kontraktskedjor, vindikationsrätt, retentionsrätt, deponering, standardavtal.

Sammanfattning

Förmögenhetsrättens allmänna del består av två delar, sakrätten och obligationsrätten. Denna allmänna del hanterar problem som är gemensamma för olika typer av avtal. Problemen som uppstår berör ofta både krav på betalning och krav på egendom varför det är av vikt att se till både obligationsrätten och sakrätten.

Den typ av avtal som utreds i uppsatsen är depositionsavtal, vilka är föga reglerade i lagtext. Handelsbalken, där deponering delvis är reglerat, kan upplevas som svårförståelig för gemene man eftersom texten inte förändrats sedan sjuttonhundratalet. Deponering av gods förekom dock redan på den tiden och på grund av det är lagtexten fortfarande fullt tillämplingsbar. I en deponeringssituation deponerar deponenten godset hos depositarien, som har till uppgift att förvara och vårda godset enligt avtal parterna emellan. Deponenten är fortfarande ägare av godset och kan därmed när som helst tillämpa sin vindikationsrätt, det vill säga hämta ut godset. Enligt lag har dock depositarien retentionsrätt i godset, vilket innebär en rätt att hålla inne godset till dess att betalning erhållits för depositariens nödvändiga kostnader.

Lämnar depositarien godset vidare till tredje man uppstår en kontraktskedja i vilken parterna har olika anspråk och skyldigheter mot varandra. Lämnar depositarien ifrån sig godset utan deponentens vetskap föreligger det ett kontraktsbrott. Tredje man besitter då deponentens gods trots att det inte föreligger något avtal parterna emellan. Deponenten har en möjlighet att tillämpa vindikationsrätten direkt mot tredje man. Tredje man har dock haft utlägg för nödiga kostnader och har därmed en fordran på depositarien. Fordran leder till att tredje man har retentionsrätt i godset. Retentionsrätten, en obligationsrättslig rättighet, är i scenariot starkare än den sakrättsliga vindikationsrätten. Följden blir att deponenten inte kan få ut godset förrän tredje man ersatts för nödvändiga kostnader.

Figur 1 Kontraktskedja

Problematiken har utökats då lagen avtals bort och standardavtal istället tillämpas. I standardavtalet NSAB 2000 regleras det att tredje man har panträtt istället för retentionsrätt i

godset. Panträtt är en mycket starkare säkerhetsrätt än retentionsrätt eftersom panträtt ger realisationsrätt. Rätt att hålla inne annans gods har därmed övergått till en rätt att sälja annans gods.

Problem som uppstår i kontraktskedjor, där rättigheter ställs mot varandra och det föreligger anspråk och skyldigheter mot olika parter, behöver utredas. Ett annat problem är att handelsbalken, vilken reglerar området, är ålderdomlig och svår att tillämpa. Handelsbalken har fått en sekundär betydelse då den avtalas bort och området istället regleras genom standardavtal.

Master's Thesis in Civil Law

Title: Claims of property and contractual counterclaims in chains of contracts – Right of recovery and right of lien

Author: Annie Björkman
Anna Stuart

Tutor: Jakob Heidbrink

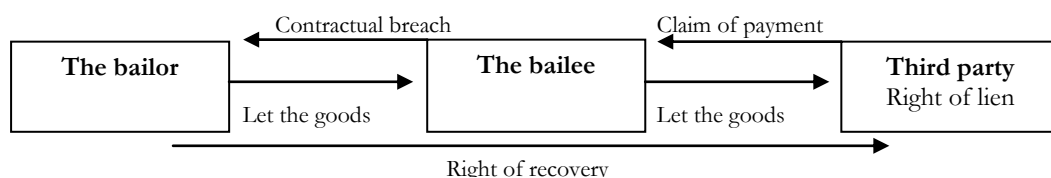
Date: 2009-01-16

Subject terms: Patrimonial law, law of property, law of obligations, chains of contracts, contractual counterclaims, right of recovery, right of lien, deposit, agreed document.

Abstract

One part of the civil law is the patrimonial law, which regulates several agreements in the commercial world. Problems concerning rental, depositing and purchase agreements are some examples. The common problems of these agreements are regulated by the law of property and the law of obligations. The difficulties that might appear are usually connected with both the concerned property and unpaid debts, why it is important to solve the conflict by applying both the law of property and the law of obligations.

The Swedish commercial code regulates deposit situations among others. The commercial code contains different rights which separately are clear and easy to apply. Problems arise when the rights shall be applied to different parties in a chain of contract. For example a company that sells clothes need to store goods somewhere before delivering the clothes to its customers. The company, the bailor, therefore deposits the goods at a logistic company, the bailee, for storing and caretaking of the goods. Due to an unknown reason the bailee gets short of space and let the bailor's goods to a third party. The bailor finds out about the contractual breach that an unauthorized forwarding of the goods entails. The bailor therefore claims to retrieve its goods from the third party, based on the right of recovery to its own goods. The third party refuses on the other hand to return the goods before getting paid for the storage and care costs. It therefore applies its right of lien. The three parties in the chain of contract have different legal obligations and responsibilities to each other even though it concerns the same goods. The bailor claims its goods from the third party, which due to the contract with the bailee refuses to present the goods. The problem is which of the two rights that is the strongest, right of recovery or right of lien. As long as there are no questions of ownership concerning the goods or that any stronger right exists the bailor always has the right to vindicate its goods, the right of recovery. On the other hand the third party has the right to refuse to issue the goods, which is in the third party's possession, before it gets paid for the required costs. To find a solution to the problem the Swedish commercial code and the case law have to be investigated.

Figur 2 Chain of contracts

The commercial code originates from the 18th century and is therefore based on a non-commercial society. The law is still in use but consists of noncompulsory provisions why it is common to apply an agreed document instead. An agreed document is established from both a branch perspective as well as a weaker party perspective. The right of lien is in an agreed document replaced with a right to pawn which is a much stronger right because it also gives the right to sell the goods. Changes, such as clarifying and simplifying, are needed in the commercial code. The law should be a part of the agreed document instead of being omitted.

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Syfte och avgränsning.....	2
1.3	Metod.....	2
1.4	Terminologi och begreppsanvändning	3
1.5	Disposition.....	3
2	Exempelsituationen Abo-fallet	4
3	Förmögenhetsrätt.....	5
3.1	Inledning till förmögenhetsrätten	5
3.2	Kontraktskedjor	5
3.3	Sakrätt.....	6
3.3.1	Upplåtelse och överlåtelse.....	6
3.4	Obligationsrätt	7
4	Vindikationsrätt	9
4.1	Allmänt om vindikationsrätt	9
4.2	Äganderätt.....	9
4.3	Vindikationsrätt enligt praxis.....	10
4.3.1	NJA 1942 s. 467	10
4.3.2	NJA 1973 s. 170	11
4.4	Abos vindikationsrätt	11
5	Deponering i enlighet med handelsbalken	12
5.1	Deponering av gods	12
5.2	Vård av deponerat gods.....	13
5.3	Deponering i kontraktskedjor.....	14
5.4	Abo-fallets tillämpning på deponering	15
6	Retentionsrätt	16
6.1	Allmänt om retentionsrätt	16
6.2	Retentionsrätt vid deponering	17
6.2.1	Nödig kostnad.....	18
6.3	Retentionsrätt enligt praxis.....	19
6.3.1	RH 1992:21	19
6.3.2	RH 1997:87	19
6.3.3	NJA 1979 s. 670	19
6.3.4	NJA 2003 C 48	20
6.4	Coas retentionsrätt.....	21
7	Vindikation och retention.....	22
7.1	Inledning.....	22
7.2	NJA 1936 s. 650.....	22
7.3	NJA 1953 s. 499.....	23
7.4	Starkare rätt	23
7.5	Ersättningsanspråk.....	24
7.6	Abo-fallet	25
8	Standardavtal.....	26

8.1	Tillämpning av standardavtal.....	26
8.2	NSAB 2000	26
8.3	Tillämpning av NSAB 2000 på Abo-fallet	27
9	Sammanfattning	28
9.1	Problematiken	28
9.2	Abo-fallet	28
10	Diskussion	30
10.1	Inledning.....	30
10.2	Handelsbalken och dess tillämpning	30
10.3	Vilken inverkan har ett kontraktsbrott i första led på retentionsrätten?.....	32
10.4	Är det av vikt vem som betalar tredje man?	32
10.5	Vilken inverkan har NSAB 2000 på deponeringssituationer?	33
10.6	Diskussioner och förslag på förändringar i handelsbalken	33
	Referenslista	36

Figurer

Figur 1	Kontraktskedja	i
Figur 2	Chain of contracts	iii
Figur 3	Partsförhållandena i NJA 1936 s. 650.....	22
Figur 4	Partsförhållandena i Abo-fallet	29

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Förmögenhetsrätten, vilken är en del av civilrätten, reglerar en mängd olika avtalstyper. Avtalen kan till exempel omfatta hyra, deponering och köp av lös egendom. Lag och praxis har utformat rättsregler för varje sådan specifik avtalssituation. Avtalstypernas gemensamma problem behandlas i den allmänna förmögenhetsrätten vars två huvudområden är obligationsrätt och sakrätt. Obligationsrätten reglerar frågor rörande förpliktelsens innehåll, förändring och upphörande medan sakrätten behandlar problem gällande egendom. Spörsmål som uppstår i avtalssituationer är ofta av både sakrättslig och obligationsrättslig karaktär varför en tydlig klassificering av de båda områdena bör undvikas.¹

När en kontraktskedja består av fler än två parter kan det uppkomma sakrättsliga problem gällande äganderätten. Äganderättens syfte är att försäkra en rättmätig ägare dess egendom i fall egendomen olovligen finns i annan parts besittning. Talan som den rättmätige ägaren för mot tredje man, vilken innehar och vägrar lämna ifrån sig egendomen, benämns vindikation.²

Obligationsrätten, som behandlar förpliktelser i avtalssituationer, regleras bland annat i handelsbalken. Handelsbalkens tolfte kapitel reglerar situationer där gods lämnats för deponering. Depositarier, som förvarar godset, har rätt att kvarhålla medkontrahentens lösa egendom som säkerhet för prestation enligt retentionsrätten i 12 kap. 8 § handelsbalken. Retentionsrätten ger en möjlighet att erhålla kompensation för de nödvändiga kostnader som deponering av godset medför.³ Det krävs dock att det föreligger ett samband, konnexitet, mellan fordran och egendomen.

Förhållandet mellan sakrätten och obligationsrätten är oklart och ej vidare utrett, varför frågan är av vikt att utreda. Huruvida part har rätt att utöva vindikationsrätt respektive retentionsrätt är inte ett problem i sig. Svårigheten uppstår istället när dessa rättigheter uppkommer i en kontraktskedja och därmed ska utövas mot olika parter. För att förtydliga situationen kommer ett exempelfall att användas där bolaget Abo har lämnat sitt gods till bolaget Boa för lagerhållning. Boa har i sin tur fått ont om utrymme och har därför lämnat godset vidare till bolaget Coa. Abo vill genast få ut godset när deponeringen hos Coa kommer till Abos kännedom. Abo vill därmed tillämpa sin vindikationsrätt, medan Coa hävdar retentionsrätt i godset för en fordran gällande deponeringen.

Lagtexten på området är bitvis väldigt gammal, vilket innebär att den är anpassad till dåtidens samhällssituation. Depositionsavtal sluts idag med standardvillkor som grund och rättsreglerna i handelsbalken avtalas därmed bort.⁴

¹ Knut Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt* (hädanefter Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*) 6:e uppl., Norstedts Förlag, Stockholm 1986, s. 15 ff.

² Östen Undén, *Svensk sakrätt i lös egendom* (hädanefter Undén, *Sakrätt*) 10:e uppl., Fritzes Förlag AB, Göteborg 1995, s. 66.

³ Göran Millqvist, *Sakrättens grunder* (hädanefter Millqvist, *Sakrätt*) 3:e uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm 2003, s. 172.

⁴ Bertil Bengtsson, *Särskilda avtalstyper I* (hädanefter Bengtsson, *Avtalstyper*) Andra uppl., P.A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1977, s. 81-82.

1.2 Syfte och avgränsning

Uppsatsen ska analysera vindikationsrättsliga anspråk samt retentionsrättsliga invändningar gällande upplåtelse i kontraktsskedjor och därmed visa kopplingen mellan sakrätten och obligationsrätten.

Uppsatsen kommer enbart behandla upplåtelsesituationer för att undvika äganderättsanspråk från olika parter. Frågan om bättre rätt till gods kommer därför ej att utredas. Pant har viss likhet med deponering men kommer inte att behandlas som ett problem. Utredningen kommer vidare att bortse från konkurser och insolvens.

Deponeringssituationer är uppsatsens huvudområde, vilket utesluter djupare utredningar av till exempel lån- och hyressituationer. Transportfrågor och transportlagar är ett annat område som undviks i uppsatsen. Brottsbalkens bestämmelser liksom straffrättsliga moment kommer heller inte att utredas.

Specialitetsprincipen kommer att tillämpas i denna uppsats och därmed behandlas bara gods som är identifierbart. För att få en tydligare inriktning och struktur på uppsatsen har frågor gällande konsumenter och konsumentförhållanden uteslutits.

1.3 Metod

Uppsatsen kommer huvudsakligen att utgå från lagtext, men även från förarbeten, rättspraxis och doktrin. Förfaringssättet innebär att det utifrån befintliga rättskällor kan fastställas vilka rättsregler som finns inom det ovan beskrivna området. Hänsyn kommer även att tas till samspelet mellan lagtext och praxis. Den praxis som det redogörs för är den som ligger närmast problemområdet och används därmed för att förtydliga och utreda begreppen.

Handelsbalken är den primära rättskällan och ska tolkas efter bokstaven.⁵ Lagtexten är bitvis gammal, vilket har inneburit en större användning av äldre doktrin. Den äldre litteraturen används för att bredda förståelsen för dåtidens lagstiftningsklimat, men även av den anledningen att nyare litteratur inte finns att tillgå i någon större utsträckning. Handelsbalken skrevs ursprungligen för privatpersoner, vilket har inneburit att lagtexten idag ofta avtalas bort i kommersiella förhållanden. Näringslivet indikerar istället ett allt större behov av standardvillkor, varför standardavtalet Nordiskt Speditörförbunds Allmänna Bestämmelser, NSAB 2000, kommer att analyseras gällande deponering. Standardvillkoren har vidare inneburit att eventuella tvister löses genom förlikning eller skiljeförfarande och därmed ej är offentliga.

För att utreda hur och när standardvillkor på området ska tillämpas har information inhämtats från några transportjurister. Juristerna representerar speditorsbranschen, vilken innefattar deponering, och ger därmed en övergripande bild av standardvillkorens tillämpning. Undersökningen är inte av kvantitativ art utan bygger istället på indikationer från branschen.

I doktrin framställs ibland åsikter som strider mot varandra. För att utreda ställningstagandenas betydelse och innebörd har diskussioner förts. Lagtext, praxis, doktrin och egna åsikter har därmed vägts in och analyserats.

Intentionen med uppsatsen är inte att se till de olika parternas möjligheter att nå framgång med respektive talan, utan istället lösa problemen ur en vidare synvinkel. Problemen kommer därmed att utredas ur en tvistlösares perspektiv.

⁵ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 81-82.

Diskussionen kommer att vara av teknisk karaktär och ska utreda rättskällorna samt deras förhållande till varandra. Sambanden och avvikelserna mellan retentions- och vindikationsrätten kommer även att analyseras för att avgöra vilken av rättigheterna som är starkast. Slutligen kommer förslag att ges på hur problemet kan lösas i framtiden och huruvida lagtexten bör moderniseras.

1.4 Terminologi och begreppsanvändning

Uppsatsen kommer till stor del att beröra upplåtelseformen deponering. Förvaring kommer att likställas med deponering i denna uppsats. Det kan ibland vara lämpligt att skilja begreppen åt då deponering är vanligt förekommande vid deponering av pengar i bank. Det som kan förvirra är att denna form av deponering utesluter vård av gods, eftersom pengarna ej längre kan särskiljas. I denna uppsats behandlas inte pengar och begreppen behöver därför ej åtskiljas, varför vård anses föreligga både vid förvaring och vid deponering.⁶

Inriktningen på uppsatsen kommer ligga mot trepartsförhållanden, vilket innebär att ett större urval av begrepp är att föredra. Deponeringsbegreppet tillhandahåller partsbenämningar och kommer därför att användas. Den som äger och deponerar godset är deponent och depositarie är den som vårdar egendomen. Depositarien kan komma att överlämna godset vidare till tredje man. Vid situationer som ej berör deponering benämns istället parterna efter vad som anses bäst lämpat i de olika typfallen. För att förtydliga trepartsförhållanden kommer även Henrik Hesslers partschema A-B-C att användas.⁷ I rättsfallsreferaten används begreppsterminologin kärande, svarande, X och Y.

1.5 Disposition

Uppsatsen inleds med en exempelsituation som kommer att genomsyra hela uppsatsen. Kapitlet är till för att förtydliga problemen och för att läsaren lättare ska kunna följa problematiken.

Tredje kapitlet behandlar endast det övergripande inom förmögenhetsrätten och innehåller utredningar av kontraktskedjor, sakrätt och obligationsrätt. Kapitlet klarlägger de rättsliga områdena som exempelsituationen omfattar. Fjärde kapitlet utreder vindikationsrätten, vilken är en sakrättslig rättighet.

Deponering regleras i handelsbalken och är den avtalssituation som uppsatsen utgår ifrån. Deponering behandlas i kapitel fem eftersom det har ett nära samband med diskussionerna i kapitlet som följer. Sjätte kapitlet behandlar retentionsrätt, vilken är en obligationsrättslig rättighet. I sjunde kapitlet ställs vindikationsrätten mot retentionsrätten för att utreda huruvida någon rätt är starkare än den andra. Åttonde kapitlet behandlar dagens rättsläge gällande depositionsavtal, vilka bygger på standardavtal.

I nionde kapitlet sammanfattas uppsatsen för att ge en bra grund till diskussionen som följer i tionde kapitlet. Diskussionskapitlet inriktas på rättigheterna i kontraktskedjor, problematiken i dagens samhälle samt möjligheten till att modernisera eller förändra den nuvarande lagtexten.

⁶ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 80 ff.

⁷ Hessler, *Sakrätt*, s. 8 ff.

2 Exempelsituationen Abo-fallet

För att få en praktisk förståelse för ämnet ges här en exempelsituation, vilken genomsyrar hela uppsatsen.

Bolaget Abo är ett grossistföretag som säljer kläder på framförallt den svenska marknaden. Abo har inget eget lager utan deponerar godset hos bolaget Boa, som lagerhåller och vårdar egendomen. Det föreligger därmed ett depositionsavtal mellan bolagen. Avtalet stadgar att Boa har till uppdrag att förvara godset i bolagets lagerlokaler på Boastigen 1. Boa ska även vårda godset för att försäkra att det bibehåller samma kvalitet.

Boa har åtagit sig uppdrag från ett flertal andra bolag och har därmed fått brist på utrymme. Boa ingår ett avtal med lagerbolaget Coa som ska sköta lagerhållning till den del Boa inte har utrymme. Abos kläder deponeras därför hos Coa, vilket sker utan Abos vetande.

När den nya lagerhållningen kommer till Abos kännedom häver⁸ det genast avtalet med Boa med kontraktsbrott som grund. Problemet som nu uppstått är att Abos gods finns hos ett bolag som Abo inte har något avtal med.

I uppsatsen kommer bland annat Abos vindikationsrätt att utredas, det vill säga bolagets rätt att utvinna godset från Coa. Problemet som följer är huruvida Coa har retentionsrätt i godset och därmed kan vägra att lämna ut godset innan ersättning för vård- och lokalkostnader erhållits. Det är oklart av vilket bolag Coa kan kräva denna kostnad. I samband med Abo-fallet kommer även begreppen ond tro respektive god tro att diskuteras. Det ska vidare utredas huruvida kontraktsbrottet har någon inverkan på rättigheterna samt om Abo kan hämta godset utan Coas medgivande.

Situationen ska utredas från en tvistlösares perspektiv, där dels Abos rätt till vindikation och dels Coas rätt till retention tas i beaktande. I situationen är det även av vikt att utreda hur rättigheterna förhåller sig till varandra.

⁸ Hävningsbegreppet innebär delat med Jakob Heidbrink, *Logistikavtalet – Allmän kontraktsrätt i transporträttslig miljö*, Iustus Förlag AB, Uppsala 2005, s. 195 ff.

3 Förmögenhetsrätt

3.1 Inledning till förmögenhetsrätten

Inom förmögenhetsrätten finns en mängd avtalstyper såsom avtal gällande köp av lös egendom, hyra och deponering. Avtalen är reglerade i olika lagar och genom rättspraxis. Förmögenhetsrätten delas in i en speciell och en allmän del. Den speciella delen ser till problem som är specifika för varje avtalstyp, medan den allmänna delen behandlar problem som uppstår generellt för flera avtalstyper. Den sistnämnda består av två huvudområden: obligationsrätten och sakrätten.⁹

När ett problem uppstår i en avtalsituation måste både obligationsrätten och sakrätten beaktas. Obligationsrätten tar sikte på rättsförhållandet mellan avtalsparter, medan sakrätten behandlar tredjemanskollisioner. De flesta sakrättsliga problem uppstår i kontraktskedjor, det vill säga där fler än två parter är inblandade.¹⁰

Nedan beskrivs kontraktskedjor och därefter följer översiktliga utredningar av sakrätten och obligationsrätten.

3.2 Kontraktskedjor

En kontraktskedja består av ett flertal partsförhållanden som följer av varandra. En kontraktskedja uppstår till exempel om B upplåter A:s gods till en tredje part. Konsekvensen blir att parterna har olika anspråk och skyldigheter mot varandra trots att det inte alltid föreligger ett avtal dem emellan. Kontraktskedjor kan medföra problem då avtalsparterna ej är klarlagda, vilket innebär en risk för tvister och anspråkskollisioner.

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, avtalslagen, reglerar avtalsförhållanden mellan parter i kontraktskedjor. Lagen är dock inriktad på tvåpartsförhållanden, A-B, eftersom den anger att avtal är bindande för den som avger anbudet eller accepten.¹¹ Grunden till denna tvåpartsmodell i dagens avtalslag härstammar från den romerska rätten där ett sakrättsligt förhållande uppstod då en tredje person blev inblandad. Momentet innebar att talan riktades mot en sak istället för mot en person.¹²

I kontraktskedjor kan det uppkomma situationer där det är otydligt vem som är den egentliga medkontrahenten. Problemet är att utreda rollfördelningen i varje specifik avtalsituation för att avgöra vilka som är de egentliga avtalsparterna.¹³

Sammanfattningsvis kan två typer av frågor förekomma i en kontraktskedja: vilka som är avtalsparter samt huruvida ej avtalsslutande parter har några skyldigheter eller rättigheter gentemot varandra. Frågorna kommer att tillämpas på problemen som utreds i uppsatsen.

⁹ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s.15 ff.

¹⁰ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 21.

¹¹ 1 kap. 1 § avtalslagen.

¹² Kurt Grönfors, *Avtalsgrundande rättsfakta* (hädanefter Grönfors, *Avtalsgrundande*) Nerenius & Santérus Förlag, Stockholm 1993, s. 81.

¹³ Grönfors, *Avtalsgrundande*, s. 90 ff.

3.3 Sakrätt

Sakrätten innebär kortfattat en rätt till saker och kännetecknas av att andra än avtalsparterna gör anspråk på den inblandade egendomen.

Sakrättsbegreppet är uppdelat i två olika definitioner. Den germanska definitionen avser rätt till bestämd sak och den romerska definitionen avser en rätt som kan göras gällande mot tredje man.¹⁴ Den romerska definitionen är grundläggande för det svenska sakrättsbegreppet med förutsättning att det behandlar rättigheter vars objekt är bestämd fast eller lös egendom. Det är även av vikt att egendomen är individuellt bestämd och går att identifiera, vilket benämns specialitetsprincipen.¹⁵

Omsättningsskyddet och borgenärsskyddet är de två huvudsakliga konfliktsituationerna inom sakrätten. Omsättningsskyddet uppkommer för godtroende köpare som fått egendom i sin besittning. Skyddet gäller främst mot förvärvare som ej har godset i sin besittning.¹⁶ Borgenärsskyddet tar sikte på de regler som gäller vid anspråkskollisioner gällande egendom som ska täcka fordringar mot ägaren.¹⁷ Exempelvis skyddas förvärvaren gentemot säljarens borgenärer.

Sakrätten har som syfte att skapa bra omsättningsförutsättningar inom förmögenhetsrätten, genom att exempelvis lösa tredjemanskonflikter där en fysisk eller juridisk person har anspråk på samma egendom. Vindikationsrätt och äganderättskonflikter tillhör den dynamiska sakrätten. Den dynamiska sakrätten behandlar spörsmål som uppkommer i samband med överlåtelse eller upplåtelse.¹⁸ Den statiska sakrätten reglerar istället vilka befogenheter ägaren har över godset. Utmärkande här är att saken befinner sig i ett konstant läge. Ett sådant exempel är egendoms-skyddet, som är grundlagsfäst i 2 kap. 18 § regeringsformen.

3.3.1 Upplåtelse och överlåtelse

Uppsatsen inriktas mot upplåtelse och inte överlåtelse, men det är dock viktigt att klargöra innebörden av båda begreppen.

Rättigheter såsom äganderätt och nyttjanderätt har inga direkta definitioner utan ger istället innehavaren olika typer av befogenheter, vilka kan delas upp i tre huvudgrupper.¹⁹ Den första gruppen ger rättighetsinnehavaren utövningsbefogenheter över innehållet i rättigheten, exempelvis i äganderätten där ägaren gör anspråk på specifikt gods. Den andra kategorin ger befogenhet att rättsligt disponera över godset, exempelvis genom att överlåta eller hyra ut godset. Den tredje gruppen stadgar att en rättighet utgör underlag för förpliktelse, exempelvis vid en konkurssitua-

¹⁴ Knut Rodhe, *Obligationsrätt* (hädanefter Rodhe, *Obligationsrätt*) P.A. Norstedt & Söners Förlag, Lund 1956, s. 653 ff.

¹⁵ Martin Fehr, *Bidrag till läran om fordringspreskription enligt svensk rätt*, Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB, Uppsala 1913, s. 139.

¹⁶ Stefan Zetterström, *Sakrättens fyra huvudfall*, Iustus Förlag AB, Uppsala 2003, s. 19.

¹⁷ Millqvist, *Sakrätt*, s. 15.

¹⁸ Ingemar Persson, *Förmögenhetsrätt (lös egendom)* (hädanefter Persson, *Förmögenhetsrätt*) i Stig Strömholm (red.), *Svensk rätt – en översikt*, Iustus förlag, Uppsala 2001, s. 211.

¹⁹ Torgny Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom* (hädanefter Håstad, *Sakrätt*) 6:1 uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm 1996, s. 22.

tion där en persons förmögenhet kan tas i anspråk. Förmögenheten ligger således till grund för personens förpliktelser genom att vara utmätningsbar.²⁰

Överlåtelse och upplåtelse hänför sig till den andra huvudgruppen. Vid överlåtelse övergår hela rättigheten till förvärvaren. Det är därmed subjektet och inte rättigheten som förändras. Upplåts istället godset skapas en ny begränsad rättighet för depositarien. Denna rätt utgör en del av ägarens rättighet.²¹

För att en överlåtelse ska vara giltig krävs ett sakrättsligt moment såsom tradition, denuntiation eller registrering. Tradition innebär att besittningen av egendomen övergår från säljaren till förvärvaren. Först när besittningsövergången skett är godset skyddat mot säljarens borgenärer.²² Denuntiation används vid bland annat försäljning av skuldebrev och innebär att en giltig överlåtelse först skett när överlåtarens borgenärer underrättats därom.²³ Registrering blir främst aktuellt vid försäljning av objekt som kvarstår i säljarens besittning. Överlåtelsen måste dock inom en snar tidsperiod publiceras i Post- & Inrikes tidningar samt registreras hos Kronofogdemyndigheten.²⁴ En överlåtelse kan ske under förutsättning att köparen förvärvat godset i god tro.²⁵ Har förvärvaren varit i ond tro går äganderätten förlorad.

Upplåtelse betyder att godset överlämnas med begränsad rätt, vilket innebär att äganderätten således inte övergår. Exempel på upplåtelse är deponering, hyra och lån. Upplåtaren kan endast genom identifiering av egendomen hos tredje man erhålla sakrättsligt skydd, så kallad separationsrätt, från depositariens borgenärer enligt 4 kap. 19 § utsökningsbalken.²⁶ Upplåter depositarien godset vidare föreligger en rätt för tredje man att hålla inne godset mot ersättning.²⁷ Rätt att hålla inne godset mot ersättning benämns retentionsrätt och är en del av obligationsrätten, vilken behandlas nedan.

3.4 Obligationsrätt

Obligationsrätten är den delen av förmögenhetsrätten som behandlar förpliktelseernas innehåll, förändring och upphörande. Förutsättningen för ett avtal är ett löfte vilket i sin tur ger upphov till en förpliktelse. Obligationsrätten behandlar förpliktelsen och dess rättsverkningar efter det att avtalet har tolkats och utretts i enlighet med avtalslagen.²⁸

Det första steget är att se till förpliktelseens innehåll efter det att avtalsstolkning skett. Förpliktelseens innehåll avgör vad parterna är skyldiga eller ej skyldiga att göra. Parterna utgör en borgenär och en gäldenär, där gäldenären har skyldighet att fullgöra sina förpliktelser enligt avtalet. Förhål-

²⁰ Hessler, *Sakrätt*, s. 20 ff.

²¹ Tore Almén och Rudolf Eklund, *Om köp och byte av lös egendom*, 4:e uppl., P.A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm 1960, s. 8 ff.

²² 22 § lag (1936:81) om skuldebrev, skuldebrevslagen.

²³ 31 § 1 st. skuldebrevslagen.

²⁴ 1 § lag (1845:50 s.1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva.

²⁵ 2 § lag (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre.

²⁶ C.G. Björling och Åke Malmström, *Civilrätt*, 15:e uppl., CWK Gleerups Förlag, Malmö 1960, s. 130.

²⁷ 12 kap. 8 § handelsbalken.

²⁸ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 27 ff.

landena kan dock komma att förändras mellan parterna till exempel på grund av preskription, vilket kan leda till förpliktelsens upphörande.²⁹

Det inträder inga påföljder eller problem i det fall gäldenären fullgör sin förpliktelse. Underlåter däremot gäldenären att uppfylla sin del av avtalet har borgenären rätt att hålla inne sin prestation. Rätten att hålla inne godset benämns retentionsrätt eller detentionsrätt. Skillnaden mellan begreppen är att retentionsrätten som regel är uppkommen på grund av lag medan detentionsrätten avser en icke uppfylld prestation enligt avtal. Rätten att hålla inne godset i det fall att avtalspart underlåter att betala anses ofta självklar och är därför inte vidare utredd. Det är därmed ovisst hur långt detentionsrätten sträcker sig. Retentionsrätten är tydligare i och med att den oftast är lagreglerad.³⁰

²⁹ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 39.

³⁰ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s.180 ff.

4 Vindikationsrätt

4.1 Allmänt om vindikationsrätt

Vindikation, en gren inom sakrätten, innebär en rätt att återfå egendom som är i orättmätig innehavares besittning. Orättmätig innehavare kan vara tredje man som fått godset i sin besittning utan den rättmätige ägarens vetskap eller godkännande. Vindikation var fram till sjuttonhundratalet absolut, vilket innebar att ägaren alltid hade möjlighet att återvinna godset oavsett om orättmätig innehavare var i god tro eller ej. En sådan regel innebar dock att köpare av deponerat eller utlånat gods aldrig kunde skydda sig mot vindikation. Regeln korrigerades därför i 1734 års handelsbalk genom en skyldighet för ägaren att utge lösen till godtroende innehavare. De nya bestämmelserna om lösen var ursprunget till exstinktion, vilken svensk rätt idag baseras på.³¹ Reglerna innebar dock en osäkerhet för godtroende köpare vilket medförde att de upphävdes i mitten på 1980-talet.^{32, 33} Svensk rätt bygger numera på exstinktion, vilket innebär att den ursprungliga ägarens rätt till godset utsläcks vid godtrosvärförvärf.³⁴ Argument som anförs för vindikation är att äganderätten borde vara en oinskränkt rättighet. Exstinktionsförespråkare menar dock att ägaren alltid kan skydda sig genom försäkringar medan en godtroende tredje man ej har den möjligheten.³⁵

För att utreda när vindikation är tillämplig, måste äganderätten vara fastställd.³⁶ Äganderätten är ej ifrågasatt i Abo-fallet, men det är dock av betydelse att känna till de grundläggande bestämmelserna.

4.2 Äganderätt

Äganderätten övergår genom överlåtelse, så kallade förvärf. Det finns tre olika typer av fång i vilka förvärf är uppdelade: derivativa, originära och exstinktiva. Derivativa förvärf innefattar olika överlåtelseformer där rätten till godset enkelt kan härledas från den tidigare ägaren. Exempel på derivativa förvärf är singularsuccessiva förvärf som köp, byte och gåva, men även universalsuccessiva förvärf som till exempel arv och bodelning.³⁷ Förvärf av egendom som däremot är herrelös, såsom upphittad, räknas till originära förvärf. Andra exempel på originära förvärf är avkastning på egen egendom samt bearbetning av material med det kravet att den nya produkten väsentligt skiljer sig från den ursprungliga. Äganderättsproblematiken blir att avgöra huruvida förändringen av materialet är att anse som betydande. Den ursprungliga ägarens separationsrätt kvarstår om förändringen av materialet inte är att anse som betydande, vilket innebär att ägande-

³¹ Berndt Hasselrot, *Juridiska Skrifter Band 5* (hädanefter Hasselrot, *Bd 5*) Förlagaktiebolagets i Malmö Boktryckeri, Malmö 1923, s. 5 ff.

³² Lag (1986:798) om ändring i handelsbalken.

³³ Proposition 1985/86:123, s. 6 ff.

³⁴ Knut Rodhe, *Handbok i sakrätt* (hädanefter Rodhe, *Sakrätt*) P A Norstedt & Söners förlag, Lund 1985, s. 17 ff.

³⁵ Proposition 1985/86:123 s. 7.

³⁶ 4 kap. 17–19 §§ utsökningsbalken.

³⁷ Millqvist, *Sakrätt*, s. 25 ff.

rätten ej övergår.³⁸ Exstinktiva förvärv innebär att den tidigare äganderätten utsläcks till fördel för ny ägare.³⁹

Inskränkningar som kan förekomma i äganderätten är exempelvis fastighetsägares rätt att bebygga sin tomt. Bygglov och detaljplan kan innebära att ägaren ej har möjlighet att bebygga sin tomt såsom ägaren anser lämpligt. Äganderätten kan således förändras genom lagstiftning.⁴⁰ Andra invändningar i äganderätten är exempelvis att en överlåtelse kan vara åtföljd av ett förbehåll som ska trygga säljarens rätt till betalning. Äganderätten övergår således ej förrän godset är tillfullo betalt.⁴¹

4.3 Vindikationsrätt enligt praxis

Vindikationsrätten, som ger ägaren en rätt att hämta sitt gods, är ej vidare utredd i lag. En anledning till denna utslutning kan vara att äganderätten fastställer att vindikation direkt blir möjlig. Problem uppkommer istället i trepartsförhållanden där äganderätten ibland inte är klargjord för tredje man. Nedan följer rättsfall där vindikation utreds samt som påvisar möjligheten för ägare att vindicera godset hos godtroende eller ondtroende tredje man.

4.3.1 NJA 1942 s. 467

NJA⁴² 1942 s. 467 visar på möjligheten för käranden att vindicera gods. Käranden sålde med äganderättsförbehåll en bil till X. Bilen såldes därefter obetald vidare till svaranden, som blev informerad om att bilen var behäftad med förbehåll. Käranden krävde, då betalning ej skett, att bilen skulle återgå. Häradsrätten⁴³ ansåg att svaranden var i ond tro vid överlåtelsen. Svaranden kunde därför ej begagna sig av bättre rätt än X och bilen skulle tillfalla käranden. Målet togs efter överklagan upp i Svea hovrätt som anförde att svarandens förvärv skulle ha samma verkan som om det företogs av X och därför kunde käranden ej vindicera sin bil. Högsta domstolen ändrade hovrättens dom och fastslog istället häradsrättens dom. Svaranden var i ond tro vid förvärvet och käranden tilldömdes bilen.

Vindikationsrätt föreligger således då förvärvaren är i ond tro. Vid deponering är depositarien i ett tvåpartsförhållande alltid medveten om vem som har äganderätten och vindikation är därför möjlig. Problem kan dock föreligga vid en trepartssituation där ägaren till godset inte alltid är klargjord. Befinner sig tredje man i god tro vid ett sådant förhållande kan vindikationsmöjligheten diskuteras, vilket därför utreds i rättsfallet NJA 1973 s. 170.

³⁸ Hästad, *Sakerätt*, s. 43 ff.

³⁹ Undén, *Sakerätt*, s. 8.

⁴⁰ Millqvist, *Sakerätt*, s. 23.

⁴¹ Rodhe, *Sakerätt*, s. 185.

⁴² Nytt Juridisk Arkiv.

⁴³ Tidigare lägsta instans på landsorten.

4.3.2 NJA 1973 s. 170

Fallet visar att vindikation föreligger då godtroende tredje man inte uppfyllt sin undersökningsplikt vid förvärvet. I samband med rättsfallet kommer även äganderättsförbehålls likhet med upplåtelse att behandlas. X sålde en bil, som efter flertalet ägare kom i kärandens ägo. Bilen såldes sedan med äganderättsförbehåll till Y, som trots att bilen ej var tillfullo betald sålde bilen vidare till svaranden. Svaranden kontrollerade att bilen inte hade någon restskuld genom att ringa X, som Y uppgav som ursprunglig säljare. Något registreringsbevis erhöll svaranden inte. Käranden begärde bilen åter då betalningen ej fullgjorts. Svaranden hävdade att bilen förvärvats i god tro varför bilen ej skulle returneras till käranden. Tvisten avgjordes i domstol där rådhusrätten⁴⁴ fann att eftersom bilen förvärvades i god tro skulle den ej återgå till käranden. Domen överklagades till Svea hovrätt som fastställde rådhusrättens beslut. Högsta domstolen tog upp fallet och anförde att då ett registreringsbevis av olika anledningar icke frambringats borde svaranden fattat misstankar och gjort vidare efterforskningar. Högsta domstolen ändrade hovrättens dom och bilen tillföll käranden.

Rättsfallet visar att vindikationsrätt föreligger då tredje man är i ond tro eller i det fall godtroende tredje man ej uppfyllt undersökningsplikten. Det är dock viktigt att upplysa om att NJA 1973 s. 170 rör överlåtelse med äganderättsförbehåll, vilket även NJA 1942 s. 467 berör. Äganderättsförbehåll innebär att köparen kvarstår som ägare till dess förvärvarens betalningsskyldighet är fullgjord, enligt 54 § 4 st. köplagen (1990:931). En förutsättning för äganderättsförbehålls giltighet är att godset ska vara belagt med förbehållet före besittningsövergången. Äganderättsförbehållet har vissa likheter med upplåtelse varför det anses nödvändigt att undersöka huruvida dessa begrepp kan likställas. Ett äganderättsförbehåll kan till skillnad från en upplåtelse omöjliggöra vindikation vid god tro vilket innebär att äganderätten övergår. Vindikationsrätten omöjliggörs under förutsättning att godtroende tredje man beaktat sin undersökningsplikt.⁴⁵ Äganderättsförbehållet är av underordnad karaktär till upplåtelse och är därför mindre skyddat än upplåtelseformer som deponering och lån. En likhet är dock att äganderätten inte övergår vid varken fall av äganderättsförbehåll eller upplåtelse, även om denna rätt har vissa inskränkningar. En eventuell begränsning föreligger endast vid ett äganderättsförbehåll, där äganderätten övergår när förvärvaren fullgjort sin betalningsskyldighet.

4.4 Abos vindikationsrätt

Abos möjlighet att hämta ut sin egendom från Coa bör utredas. Vindikation ger rättmätig ägare en möjlighet att hämta ut gods som är i annans besittning. Äganderätten kan vara avgörande för vindikation i en överlåtelssituation, där god tro kan omöjliggöra den ursprunglige ägarens rätt att hämta ut sitt gods. Upplåts istället egendomen är äganderätten inte ifrågasatt och vindikation är möjlig. Abo kan därför ur ett rent sakrättsligt perspektiv vindicera godset av Coa.

⁴⁴ Tidigare lägsta instans i städerna.

⁴⁵ SOU 1965:14, s. 32 ff.

5 Deponering i enlighet med handelsbalken

5.1 Deponering av gods

Rättsreglerna som behandlar deponering och vård av lös egendom återfinns i 12 kap. handelsbalken. Kapitlet behandlar inlagsfå, eller nedsatt och förtrott gods. Inlagsfå är ett gammalt ord för gods som deponeras vars rättsförhållande regleras av ett inlagsavtal, vilket är ett avtal gällande deponering av lös egendom. Deponenten är den person som äger godset och som deponerar det hos en depositarie. Depositariens uppgift är att efter en bestämd eller obestämd tid återlämna godset i samma skick som det var i vid mottagandet.⁴⁶ För att depositarien ska kunna återlämna godset i samma skick måste egendomen vårdas och eventuellt måste åtgärder vidtas såsom utlägg av vårdkostnader.⁴⁷ Vård är en viktig del vid deponering av gods och utreds vidare i kapitel 5.2.

Endast deponering av lös egendom omfattas av 12 kap. handelsbalken.⁴⁸ Fast egendom kan självklart också lämnas till någon för förvaring, men omfattas då inte av dessa regler.⁴⁹ Deponering och förvaring likställs i denna uppsats. Det kan ibland vara lämpligt att skilja begreppen åt då deponering är vanligt förekommande vid deponering av pengar i bank. Denna form av deponering utesluter vård av gods, eftersom pengarna ej kan särskiljas längre. I denna uppsats behandlas inte pengar och begreppen behöver ej åtskiljas, varför vårdplikt anses föreligga både vid förvaring och vid deponering.⁵⁰

Lån och hyra av lös egendom är två till deponering närliggande begrepp.⁵¹ Vid lån och hyra står dock nyttjanderättshavaren för kostnaderna, vilket istället ägaren gör vid deponering. Det är annars främst arbetsprestationen i samband med deponering, det vill säga vård av egendom, som skiljer deponering från det snarlika begreppet hyra. En annan skillnad är att det vid avtal gällande hyra och lån oftast följer en nyttjanderätt med upplåtelsen av egendomen, vilket det inte gör vid deponering.⁵²

Det kan ibland vara svårt att avgöra huruvida reglerna gällande deponering eller hyra ska tillämpas. En exempelsituation är då en part upplåter sin motorcykel för vinterförvaring i ett garage. Det som avgör om det är en deponerings- eller hyressituation är huruvida depositarien åtagit sig att se efter och vårda motorcykeln under vintern. Det är möjligt att tillämpa både reglerna om hyra och deponering, men uppstår det sakrättsliga frågor kan det bli nödvändigt att hänföra avtalet till en kontraktstyp.⁵³

Depositionsavtal är ett realavtal, det vill säga depositarien blir bunden först när godset överlämnats.⁵⁴ Parterna har därmed rätt att dra sig ur avtalet fram till dess att deponeringen har inträffat.

⁴⁶ Nordisk Familjebok, *Konversationslexikon och Realencyklopedi* 6:e bd Degerberg-Egyptolog, Nordisk familjeboks förlags aktiebolag, Red. TH. Westin, Stockholm 1907, sökord: Depositum.

⁴⁷ Hasselrot och Ernst Håkansson, *Handelsbalken jemte dithörande författningar med förklarande anmärkningar och belysande prejudikat, fjärde delen* (hädanefter Hasselrot, *Handelsbalken IV*), P.A. Norstedt & Söners, Stockholm 1899, s. 592.

⁴⁸ 12 kap. 1 § handelsbalken.

⁴⁹ Hasselrot, *Handelsbalken IV*, s. 591.

⁵⁰ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 80 ff.

⁵¹ 11 kap. och 13 kap. handelsbalken.

⁵² Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 80 ff.

⁵³ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 81.

⁵⁴ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 82.

Problem kan dock uppstå mellan juridiska personer, eftersom en utebliven affär kan innebära en stor förlust och uteblivna intäkter. Det kan då ifrågasättas huruvida depositarien har rätt till ersättning för sina utlägg, trots hävt avtal. I det fall deponenten inte har något giltigt skäl till varför avtalet ej fullföljs menar Bertil Bengtsson att det skulle kunna vara möjligt att tillämpa 23 § köplagen analogt.⁵⁵ En analog tillämpning av denna paragraf skulle innebära att depositarien har rätt att kräva fullgörande av avtalet.

I och med det tidigare sagda kan slutsatsen dras att ett depositionsavtal kommer till stånd genom att deponenten deponerar sitt gods hos depositarien. Det som avgör att det är deponering och inte lån eller hyra som behandlas är att det ej medföljer någon nyttjanderätt samt att vård av godset föreligger. Vård utreds närmare nedan.

5.2 Vård av deponerat gods

Inlagsfä, och förtrott gods, bör man vårda som sitt eget. Missfares, eller förkommer det, av hans vangömmo, eller vållande; gälde fullt åter. Sker det av våda; vare saklös.⁵⁶

Vid deponering av lös egendom har depositarien, enligt 12 kap. 2 § handelsbalken till uppgift att vårda godset som sitt eget. Att vårda som sitt eget innebär en skyldighet att vårda godset som en ordentlig människa i allmänhet vårdar sitt gods. Innebörden av uttrycket är att depositarien är fri från ansvar om depositarien med hänsyn till godsets värde samt skadans sannolikhet och omfattning inte varit skyldig att förebygga olyckshändelsen. Depositarien bör därmed ej ha större krav på sig än en ordentlig människa i allmänhet.⁵⁷ En annan syn är att det vid brist i vårdplikten föreligger ett större ansvar på en juridisk person, eftersom en juridisk person kan förutsättas ha en större sakkunskap än en privatperson.⁵⁸ Carl G. E. Björling menar istället att deponenten får skylla sig själv om godset lämnats till en slarvig deponarie. Innebörden av vårda som sitt eget blir då att graden av omsorg kan variera från person till person och att det är deponentens ansvar att välja ut en ansvarsfull person.⁵⁹ Begreppet är diskuterat och det är svårt att dra en tydlig gräns.⁶⁰ Väljer deponenten att förvara godset hos en sakkunnig juridisk person borde graden av omsorg anses vara uppfylld. Deponenten kan därmed förvänta sig att godset vårdas som en ordentlig juridisk person i allmänhet vårdar godset.

Vid brist i vårdplikten kan en följd vara att depositarien blir skadeståndsskyldig för skadan som uppkommit.⁶¹ Allt ansvar ligger dock ej på depositarien. Deponenten har som huvudregel både upplysningsplikt och undersökningsplikt. Har det inte kommit till depositariens kännedom att godset är farligt kan det vid uppkommen skada leda till att deponenten blir skadeståndsskyldig. Depositarien har också upplysningsplikt och undersökningsplikt, men inte ett rent strikt ansvar.⁶² Vid culpabedömningen ska depositariens kunighet samt sedvana inom den aktuella branschen

⁵⁵ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 85 not 17.

⁵⁶ 12 kap. 2 § handelsbalken.

⁵⁷ Berndt Hasselrot, *Hvad innebär lagens uttryck "vårda som sitt eget"?* (hädanefter Hasselrot, *Vårda som sitt eget*) NJA II 1900 nr. 10, s. 1 ff.

⁵⁸ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 125 ff.

⁵⁹ Carl G. E. Björling, *Om betydelsen af lagspråkets uttryck "vårda som sitt eget"*, NJA II 1900 nr. 5, s. 30 ff.

⁶⁰ Hasselrot, *Vårda som sitt eget*, s. 1 ff.

⁶¹ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 86 ff.

⁶² Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 125 ff.

övervägas. Den huvudsakliga bevisbördan åligger depositarien, vilken har presumtionsansvar och ska visa att uppkommen skada ej beror på culpa.⁶³

Vården innefattar även bevarandet av egendomen och depositarien har en skyldighet att återge egendomen i samma skick som när den mottogs. Det åligger därmed depositarien en skyldighet att vidta åtgärder samt göra utlägg för vårdkostnader.⁶⁴ Depositarien har rätt till ersättning för nödiga kostnader⁶⁵ samt för lokalkostnader innan återlämnandet av godset till deponenten. Rätten att hålla inne godset som säkerhet för en fordran stadgas i 12 kap. 8 § handelsbalken och utgör retentionsrätten i en deponeringssituation.

5.3 Deponering i kontraktskedjor

I en avtalsituation mellan två parter föreligger inte några vindikationsrättsliga eller obligationsrättsliga svårigheter. Problemen uppkommer istället i kontraktskedjor där godset lämnats vidare till tredje man. Trots att ett kontraktsbrott föreligger är det av vikt att i en deponeringssituation utreda huruvida depositarien kan lämna godset vidare. Problemet är till viss del diskuterat i doktrin och lagtext.

74 § köplagen stadgar att B går fri från ansvar om B vidareupplåtit A:s gods till C, under förutsättning att C valts med omsorg. Situationen uppkommer främst då kontraktsbrott redan föreligger och köparen vill avvisa varan.⁶⁶ A, den ursprungliga ägaren, bör snarast informeras om att godset och därmed vårdplikten övergått till C. A:s möjligheter att kontrollera var och i vilket skick godset befinner sig underlättas därmed.⁶⁷ A bör kunna förutse att varan kan skickas vidare till annan, under förutsättning att godset vårdas på ett tillförlitligt sätt. Eftersom hävning analogt kan tillämpas på upplåtelse, bör även en viss analogisk tolkning av köplagen kunna tillämpas på ett deponeringsfall. Godset får därmed innehållas av depositarien eller tredje man till dess att ersättning för vård utgetts.⁶⁸ Nödig kostnad ska betalas av uppdragsgivaren, vilken antingen kan vara deponenten eller depositarien, beroende på avtalsituation.⁶⁹

Ett kommissionärsförhållande, där kommissionär förmedlar gods i eget namn för kommittents räkning, har vissa likheter med ett deponeringsfall. Ett förslag till den nya kommissionslagen stadgar att en kommittent har rätt att avvisa ett avtal i de fall kommissionären agerat vårdslöst eller inte beaktat kommittentens intresse. Situationen har vissa likheter med ett deponeringsfall genom att äganderätten i ett första skede består. En annan likhet är att två avtalsförhållanden föreligger, mellan A och B samt mellan B och C. Skillnaden är att kommissionären har en rättighet att lämna godset vidare till tredje man, under förutsättning att handlingen inte strider mot kommittentens intressen. Lämnar kommissionären godset vidare och därmed agerar vårdslöst har kommittenten rätt att avvisa avtalet. Kommittenten har rätt att kräva egendomen åter i de fall godset

⁶³ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 86 ff.

⁶⁴ Hasselrot, *Handelsbalken IV*, s. 592.

⁶⁵ Beskrivs vidare under kapitel 6.2.1. om nödig kostnad.

⁶⁶ 73 § köplagen.

⁶⁷ Jan Ramberg under medverkan av Johnny Herre, *Köplagen* (hädanefter Ramberg, *Köplagen*) Fritzes Förlag AB, Göteborg 1995, s. 719.

⁶⁸ 75 § köplagen.

⁶⁹ Ramberg, *Köplagen*, s. 719.

är i kommissionärens besittning. Kommissionären har även en skyldighet att vårda godset till dess kommittenten har möjlighet att återta egendomen.⁷⁰

74 § köplagen stadgar att B har rätt att lämna godset vidare under förutsättning att A:s intressen inte åsidosätts, vilket även lagrådsremissen till den nya kommissionslagen förklarar.

Berndt Hasselrot anser dock att depositarien ej får deponera godset hos annan. Han menar att deponering till vissa delar är att likställa med sysslomannaskap vilket enligt 18 kap. 2 § handelsbalken inte ger sysslomannen möjlighet att sätta annan i sitt ställe. I en deponeringssituation har deponenten valt att deponera godset hos den depositarie som funnits bäst lämpad. Möjligheten för depositarien att deponera godset vidare borde strida mot deponentens önskan och därför borde inte depositarien ha möjlighet att utan samtycke lämna godset vidare. Undantag är de tillfällen då depositarien inte kan förvara godset på ett säkert sätt och ej har haft tid att meddela deponenten därom.⁷¹

Handelsbalken och köplagen kan båda bli tillämpliga gällande deponering hos tredje man, vilket innebär att det bör utredas vilken lag som är bäst lämpad i en sådan situation. Köplagen erbjuder endast en analog tolkning, vilket innebär att handelsbalken bör bli gällande, då den genom en likhet med sysslomannaskap reglerar frågan. Handelsbalken behandlar deponering och borde bli direkt tillämplig på problemet. Deponenten kan därmed ej förutse att godset skulle kunna skickas vidare, vilket innebär att depositarien inte har rätt att deponera godset hos annan part.

5.4 Abo-fallets tillämpning på deponering

I Abo-fallet medföljer ingen nyttjanderätt med deponeringen, men vård av godset föreligger och det är därmed en deponeringssituation. Abo ska vidare vara försäkrad om att godset har samma kvalitet när det hämtas ut som när det deponerats. Premisserna för deponeringen är att Boa har en skyldighet att vidta de åtgärder som krävs för att kläderna ska behålla samma värde. Det är först vid en situation där klädernas värde försämrats i Boas förvar, som en eventuell skadeståndstalan kan uppkomma. I och med det tidigare sagda kan det konstateras att det föreligger ett depositionsavtal i Abo-fallet och att 12 kap. handelsbalken ska tillämpas. Vidare kan det konstateras att Boa inte har någon rätt att deponera godset hos Coa, enligt en tillämpning av 18 kap. 2 § handelsbalken.

Tolkningen av begreppet vårda som sitt eget kan även det ha en inverkan på huruvida Boa har rätt att deponera godset hos Coa. Föreligger det ett krav på att godset ska vårdas som en ordentlig juridisk person i allmänhet vårdar godset, är inte en speciell part utpekad som depositarie. Boa skulle därmed kunna deponera godset hos Coa, så länge kraven på vård uppfylls. I Abo-fallet har dock Abo och Boa kommit överens om att godset ska förvaras på en speciell plats och det föreligger därmed ett kontraktsbrott från Boas sida när godset deponeras hos Coa.

⁷⁰ Lagrådsremiss avseende ny kommissionslag utgiven 18 juni 2008, s. 49 ff.

⁷¹ Hasselrot, *Handelsbalken IV*, s. 664.

6 Retentionsrätt

6.1 Allmänt om retentionsrätt

Det är nu konstaterat när en deponeringssituation föreligger och att 12 kap. handelsbalken då ska tillämpas. 12 kap. 8 § handelsbalken stadgar att retentionsrätt, vilken ska utredas närmare nedan, föreligger vid depositionsavtal. Retentionsrätten är lagstadgad och är reglerad på fler ställen än i 12 kap. handelsbalken. Nedan följer först en allmän redogörelse av retentionsrätten och därefter behandlas retentionsrätten utifrån en deponeringssituation. Partsbenämningen deponent och depositarie används för att förtydliga läsningen.

Retentionsrätten är ett obligationsrättsligt moment med sakrättslig karaktär. Retentionsrätten innebär att depositarien har rätt att kvarhålla deponentens gods i sin besittning som säkerhet för ett krav.⁷² Huvudregeln i svensk rätt är att retentionsrätt endast kan tillämpas i de fall som är tydligt upptagna i lag, trots att allmänna regler om dess verkan sällan förekommer.^{73, 74} Det ska dock tilläggas att domstolarna kan tillerkänna retentionsrätt utan åberopande av något lagstadgande.^{75, 76} Retentionsrätten finns lagstadgad i bland annat handelsbalken, gällande både lån⁷⁷ och deponering⁷⁸.

Depositarien måste ha deponentens gods i sin besittning för att kunna föra en talan om retentionsrätt.⁷⁹ Begreppet besittning kan tolkas på olika sätt, men vid en deponeringssituation föreligger besittning när saken finns hos depositarien eller i ett utrymme som endast depositarien har tillgång till. Har depositarien överlåtit godset och besittningen har övergått till tredje man, kan depositarien inte längre utöva sin retentionsrätt. Det finns då inte längre någon möjlighet för depositarien att hålla inne godset eftersom besittning inte föreligger.⁸⁰ Undantag från besittningskravet har förekommit i praxis, vilket diskuteras nedan i samband med NJA 2003 C 48.

Retentionsrätt och handpanträtt har vissa likheter i och med att de båda ger säkerhet i lös egendom. De ger dock inte samma rättigheter och det är därför av stor vikt att särskilja begreppen.⁸¹ Östen Undén menar att det ej kan antagas att författarna av 1734 års handelsbalk haft för avsikt att göra skillnad mellan retentionsrätt och legal handpanträtt.⁸² Efter stiftandet av handelsbalken började det förekomma tydliga skillnader mellan de båda begreppen i lagstiftningen, vilket till en början medförde stor förvirring. Skillnaderna har dock förtydligats och det är idag två helt skilda

⁷² Undén, *Sakrätt*, s. 233 ff.

⁷³ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 181.

⁷⁴ Östen Undén, *Några omtvistade spörsmål rörande retentionsrätten* (hädanefter Undén, *Retentionsrätten*) SvJT 1921, s. 1.

⁷⁵ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 182.

⁷⁶ NJA 1913 s. 487 är ett exempel.

⁷⁷ 11 kap. 3 § handelsbalken.

⁷⁸ 12 kap. 8 § handelsbalken.

⁷⁹ Undén, *Retentionsrätten* s. 6.

⁸⁰ Julian Serlachius, *Sakrätten enligt gällande finsk rätt* (hädanefter Serlachius, *Sakrätten*) 3:e uppl., Söderström & C:o Förlagsaktiebolag, Helsingfors 1916, s. 421 ff. Boken behandlar den äldre svensk-finska lagen, vilken handelsbalken var en del av.

⁸¹ Undén, *Sakrätt*, s. 233 ff.

⁸² Undén, *Retentionsrätt*, s. 3.

begrepp med olika rättigheter.⁸³ Den stora skillnaden är att handpanträtten kopplas samman direkt med sakens värde medan retentionsrätten medför ett indirekt tryck på deponenten.⁸⁴ Retentionsrätten har en större räckvidd eftersom det inte krävs att kravets och godsets värde står i proportion till varandra, men ger samtidigt ingen realisationsrätt och anses därmed vara en svagare säkerhetsrätt än handpanträtten.⁸⁵

Retentionsrätt och handpanträtt likställs i utsöknings- och konkurssituationer i och med att de omfattas av den särskilda förmånsrätten enligt 4 § förmånsrättslagen (1970:979).⁸⁶ Särskild förmånsrätt tillämpas både vid konkurs och utmätning och avser förmånsrätt till betalning gällande viss egendom.⁸⁷ Enligt utsökningsbalken är depositarien inte skyldig att avstå från sin retentionsrätt i utmätt egendom utan att ersättas för nödiga kostnader, förutsatt att försäljning ej sker för fordran med lika eller bättre rätt.⁸⁸ Depositarien har inte realisationsrätt vid en utmätningssituation och får istället söka utmätning av godset för att få betalt för sin fordran.⁸⁹

Om retentionsrätt föreligger kan deponenten inte få ut sitt gods, trots äganderätt, utan att betala fordran. I dessa situationer står värdet på godset och kravets värde oftast inte i proportion till varandra och kravet kan därmed ej kopplas samman direkt med godsets värde.⁹⁰ Det har dock förekommit situationer där kravet har ansetts vara obetydligt i förhållande till godsets marknadsvärde, vilket tyder på att proportionaliteten inte är obetydlig. Proportionalitetskravet diskuteras vidare nedan i samband med NJA 1979 s. 670.

6.2 Retentionsrätt vid deponering

Haver man å nedsatt gods nödig kostnad gjort, eller betalt hyra för det rum, där i godset förvaras; då bör ägaren det gälda, förr än godset återgives.⁹¹

I enlighet med 12 kap. 8 § handelsbalken har depositarien rätt att hålla inne godset till dess betalning erhållits för nödiga kostnader samt deponeringskostnader. Depositarien har därmed retentionsrätt i godset till dess att betalningen har erlagts. Retentionsrätten är alltid odelbar, vilket innebär att den kan utövas mot allt gods som har konnexitet med fordran och inte enbart mot gods som står i proportion till fordrans storlek.⁹²

Hyra för lokal är en deponeringskostnad som enkelt kan hänföras till det aktuella godset. Nödig kostnad kan dock anses vara ett vagare begrepp som utreds vidare nedan.

⁸³ Undén, *Retentionsrätt*, s. 5.

⁸⁴ Undén, *Retentionsrätt*, s.1 ff.

⁸⁵ Undén, *Sakerätt*, s. 234.

⁸⁶ 4 § förmånsrättslagen (1970:979), men även 5 § 2 st. konkurslagen (1987:672) visar på likställelse.

⁸⁷ 2 § förmånsrättslagen.

⁸⁸ 8 kap. 11 § utsökningsbalken.

⁸⁹ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 181.

⁹⁰ Undén, *Retentionsrätt*, s.1 ff.

⁹¹ 12 kap. 8 § handelsbalken.

⁹² Hasselrot, *Bd 5*, s. 224.

6.2.1 Nödig kostnad

Enligt 12 kap. 8 § handelsbalken har depositarien som tidigare nämnts retentionsrätt för utlagda nödiga kostnader, men ej för nyttiga kostnader. Nödiga kostnader är nödvändiga kostnader som depositarien har i uppdrag att utföra eller som varit nödvändiga att utföra för att behålla godsets värde. Kostnader som inte är nödvändiga för att behålla godsets värde och som därmed enbart utförs för att till exempel förhöja värdet på godset är nyttiga kostnader.⁹³ Begreppet nödig kostnad är fortfarande inte helt klarlagt och det finns olika meningar gällande vad som ska innefattas i begreppet vid olika situationer.⁹⁴ Nödiga kostnader kan dessutom vara svåra att urskilja i dagens depositionsavtal eftersom kostnaderna ofta är sammanslagna i klumpsummor.

Det medföljer ingen nyttjanderätt vid deponering av gods, vilket tyder på att kostnader som läggs ned på godset är uteslutande för deponentens skull. Vid lånesituationer, medföljer nyttjanderätt och det kan då uppstå konflikter huruvida nedlagd kostnad gynnat låntagaren eller ägaren. I dessa situationer föreligger endast retentionsrätt för en fordran som omfattar kostnader som uppkommit på uppdrag från ägaren, enligt 11 kap. 3 § handelsbalken. Det är därmed ej av vikt huruvida kostnaderna varit nödiga eller inte, eftersom kostnaderna måste ha uppkommit på ägarens begäran.⁹⁵ Undantaget är om ägaren inte är anträffbar och åtgärder måste vidtas för att godset ska behålla värdet. Låntagaren kan då handla efter den allmänna ansvarighetsregeln, vilket innebär med en normal människa som förebild. Det föreligger dock inte något krav på att vidta åtgärder som ej är rimliga i förhållande till godsets värde. Det är alltid av vikt att ta hänsyn till huruvida det kan anses vara en åtgärd som ägaren hade utfört i samma situation.⁹⁶

Torgny Håstad menar att 12 kap. 8 § handelsbalken ska tolkas på samma sätt som reglerna i 5 kap. 3 § jordabalken. Tolkningen innebär att part som frånvinnes egendom efter klander ska ersättas för nödiga kostnader av den som vinner egendomen.⁹⁷ I förarbetena till jordabalken stadgas det att den som frånvinnes egendomen ska ersättas för all nödig kostnad utöver vad som skäligen kan anses erforderligt för egendomens underhåll under hela besittningstiden. Vid en deponeringssituation ska depositarien därmed ersättas för nödiga kostnader utöver det normala underhållet.⁹⁸

⁹³ Håstad, *Tjänster*, s. 80 ff.

⁹⁴ Torgny Håstad, *Tjänster utan uppdrag* (hädanefter Håstad, *Tjänster*) P.A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1973, s. 80 ff.

⁹⁵ Hasselrot, *Bd 5*, s. 190.

⁹⁶ Hasselrot, *Bd 5*, s. 192.

⁹⁷ Håstad, *Tjänster*, s. 85.

⁹⁸ Proposition 1970:20, Del B1, s. 239-240.

6.3 Retentionsrätt enligt praxis

För att förtydliga retentionsrätten och för att visa dess verkan i praktiken följer nedan några rättsfall som berör retentionsrätten på olika sätt.

6.3.1 RH 1992:21

RH⁹⁹ 1992:21 visar att retentionsrätt endast kan utövas om det föreligger konnexitet mellan fordringen och den egendom som ska hållas inne som säkerhet för fordran. X ägde en betongborrmaskin som sedan såldes till det tyska bolaget Y. Maskinen var i så pass dåligt skick att den reklamerades och X anlät svaranden för att reparera den. Maskinen var även efter reparationen i så dåligt skick att köpet hävdades och X lämnade den återigen till svaranden för reparation. Käranden kom att förvärva maskinen av X, men den fanns då fortfarande i svarandens besittning. Käranden yrkade att få ut maskinen mot betalning av den senaste reparationen, medan svaranden hävdade sin retentionsrätt för samtliga reparationer. Hovrätten ansåg att svarandens besittning till maskinen hade brutits mellan de olika reparationerna. Det förelåg därmed inte retentionsrätt för fordran som utfördes då Y ägde maskinen. Svaranden förpliktades att utge maskinen till käranden mot betalning av fordran gällande det senare arbetet.

Sambandet mellan fordringen och den berörda egendomen måste vara så pass stark att det inte finns något tvivel om att fordringen och den berörda egendomen berör samma sak. Retentionsrätt föreligger endast gällande den egendom som fordran gäller och under förutsättning att det ej föreligger besittningsuppehåll. Depositarien måste därmed inneha godset utan uppehåll för att retentionsrätten ska bestå. Vikten av konnexitet mellan fordringen och godset fastslås även av Högsta domstolen i mål NJA 1985 s. 205. I rättsfallet ansågs retentionsrätt inte föreligga för gods som käranden hade i sin besittning, eftersom den aktuella fordran inte berörde det aktuella godset.

6.3.2 RH 1997:87

RH 1997:87 behandlar en situation där retentionsrätten inte kan utövas. Käranden hade hyrt ut en kopieringsmaskin till svaranden. Konflikter uppstod mellan parterna och båda menade att de lidit extra kostnader i och med avtalet. Kronofogdemyndigheten ansåg att svaranden, såsom hyrestagare, kunde åberopa retentionsrätt som säkerhet för sin fordran. Tingsrätten samt hovrätten stadgade dock att en hyrestagare endast kan ha retentionsrätt i egendomen på grund av egendomens vårdande, förvaring, reparation, transport eller liknande. Svarandens fordran var alldeles för diffus och retentionsrätten kunde därmed inte göras gällande.

I och med domen i RH 1997:87 kom retentionsrättsbegreppet att förtydligas och retentionsrätten kan därmed inte utövas mot vilken slags fordran som helst. Det krävs att fordran omfattar kostnader som nedlagts på egendomen, som till exempel vård- eller reparationskostnader.

6.3.3 NJA 1979 s. 670

Frågorna som framförallt diskuteras i NJA 1979 s. 670 är förhållandet mellan fordran och sakens marknadsvärde samt vilken inverkan det har på retentionsrätten. Käranden ägde en båtmotor som lämnades till svaranden för vinterförvaring. Parterna avtalade om ett pris om 215 kronor för

⁹⁹ Rättsfall från hovrätterna.

förvaringen inklusive nödvändiga åtgärder. Svaranden åtog sig även att meddela käranden om det skulle uppstå extra kostnader. När sommaren kom och käranden ville återfå sin båtmotor fordrade svaranden betalning med över 300 kronor. Käranden erlade betalning med 215 kronor, men svaranden lämnade inte ut båtmotorn. Högsta domstolens domslut skilde sig från tingsrättens och hovrättens domar, men de var överens om att svaranden enbart hade rätt att utfå 22,50 kronor utöver den redan erlagda fordran om 215 kronor. Högsta domstolen stadgade att beloppet var förhållandevis obetydligt eftersom det enbart motsvarade någon procent av motorns marknadsvärde. I och med det markanta missförhållandet mellan fordran och marknadsvärdet på motorn ansåg Högsta domstolen att svarandens retentionsrätt var orimlig. Kärandens yrkande om att återfå motorn utan erläggande av 22,50 kronor bifölls av Högsta domstolen och därmed förelåg ingen retentionsrätt i fallet. Utgången av NJA 1979 s. 670 blev en begränsning i retentionsrätten så till vida att en fordran inte får vara obetydlig i förhållande till godsets marknadsvärde.

Två justitieråd var skiljaktiga och ansåg att fordran om 22,50 kronor inte var obetydlig i förhållande till den totala fordran om 215 kronor och att svaranden därmed kunde utöva sin retentionsrätt. De skiljaktiga såg därmed till förhållandet mellan fordran och den totala fordran, medan Högsta domstolen tog fasta på förhållandet mellan fordran och båtmotorns marknadsvärde.

Retentionsrätten har med Högsta domstolens dom fått en begränsning med en otydlig gräns. Det är svårt att avgöra när en fordran bör komma att bli obetydlig. Högsta domstolen stadgar inte tydligt var procentgränsen för obetydlighet går. Det kan därmed ifrågasättas om fallet hade fått en annan utgång om marknadsvärdet hade varit betydligt högre men fordran stått i ungefär samma proportion. I och med att ett flertal justitieråd var skiljaktiga bör prejudikatvärdet tas i beaktande. Rättsfallet reglerar dock ett område inom retentionsrätten som inte tidigare diskuterats samt ger en ny begränsning vilken är värd att nämna.

6.3.4 NJA 2003 C 48

NJA 2003 C 48 visar på vikten av besittning för att retentionsrätt ska föreligga samt retentionsrättens likhet med panträtt. Fallet behandlar en trailer som ägdes av käranden men som lämnats till svaranden för reparation. Käranden kom att vägra att betala för reparationen, vilket resulterade i att svaranden hävdade sin retentionsrätt i trailern. Käranden hämtade då trailern hos svaranden utan dess vetande. Hovrätten ansåg att svarandens talan var uppenbart ogrundad eftersom trailern ej fanns i svarandens besittning längre, vilket är en förutsättning för att retentionsrätt ska föreligga.¹⁰⁰ Högsta domstolen gav prövningstillstånd eftersom svaranden inte frivilligt lämnat ifrån sig trailern. I överklagandet hänvisade svarandens ombud till en tidigare dom gällande panträtt, där panträtten inte upphörde för att godset av misstag kommit ur panthavarens besittning.¹⁰¹ Käranden och svaranden nådde dock en förlikning innan fallet togs upp i Högsta domstolen. Talan avvisades eftersom Högsta domstolen inte kan ta upp samma sak som avgjorts i en förlikning som blivit rättskraftigt avgjord.

I och med att förlikningen hindrade retentionsrättstalan blev frågan aldrig avgjord i Högsta domstolen. Domstolen avvisade dock både tingsrättens och hovrättens dom, vilket fortfarande gör det möjligt att dra paralleller mellan retentionsrätten och panträtten. Huvudregeln är att besittning måste föreligga för att retentionsrätten ska kunna tillämpas och undantaget är då depositarien utan kännedom fråntagits godset. Det är även möjligt att retentionsrätten aldrig upphör om godset fråntagits depositarien mot dess vilja, om depositarien senare återfår godset. Depositarien har

¹⁰⁰ T 4326-01.

¹⁰¹ NJA 1958 s. 422.

även en möjlighet att föra talan om återvinnande av gods som fråntagits utan dess vetskap.¹⁰² En liknelse kan uppställas med NJA 1958 s. 422 där Högsta domstolen fastställde att egendomen aldrig ansågs ha lämnat käranden då egendomen endast av misstag under en period varit ur kärandens besittning. I och med Högsta domstolens domslut kunde käranden återvinna egendomen och besittningen ansågs aldrig ha upphört. Retentionsrätten uteslutar heller inte om godset upplåts till annan utan att besittningsövergång sker.¹⁰³

6.4 Coas retentionsrätt

I Abo-fallet vill Coa ha ersättning för sina kostnader innan bolaget lämnar ut godset till Abo. Coa har rätt till ersättning för nödiga kostnader. Retentionsrätt föreligger därmed dels för lokalkostnader och dels för kostnader som är en direkt följd av vårdkravet. En förutsättning är dock att Coa har godset i sin besittning och att det inte föreligger besittningsuppehåll, med undantag från när egendomen endast av misstag under en period varit ur kärandens besittning.¹⁰⁴

Coa kan utöva sin retentionsrätt eftersom Coas fordran enbart berör nödiga kostnader och besittning föreligger. Coa behöver därmed inte lämna ut godset till Abo förrän Coa har erhållit betalning för fordran.

¹⁰² Serlachius, *Sakerätten*, s. 426.

¹⁰³ Serlachius, *Sakerätten*, s. 426.

¹⁰⁴ NJA 1958 s. 422.

7 Vindikation och retention

7.1 Inledning

En deponent som deponerat sitt gods har alltid vindikationsrätt i godset, eftersom personen förblir den rättmätige ägaren. Vindikationsrätt kan dock föreligga med ett retentionsrättsligt förbehåll, det vill säga att godset endast kan återfås mot betalning av en fordran. Retentionsrätten kan, med undantag från speciella domstolserkännanden, endast utövas med stöd i lag.^{105, 106}

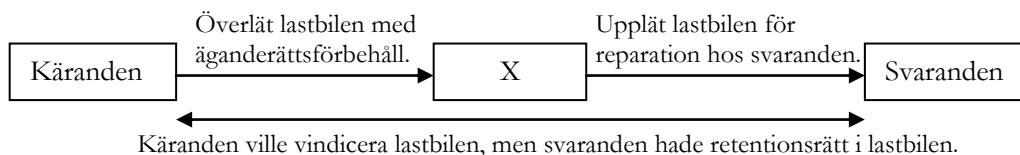
Nedan redogörs för ett antal rättsfall som visar att retentionsrätten kan komma att bli starkare än vindikationsrätten.

7.2 NJA 1936 s. 650

I NJA 1936 s. 650 diskuteras det huruvida retentionsrätten kan tillämpas före vindikationsrätten, när en hantverkare mottagit godset i god tro. Vidare diskuteras vikten av godtrosbegreppet i situationen.

Käranden sålde en lastbil med äganderättsförbehåll till åkaren X. Kontraktet stadgade att innan full betalning erlagts fick X inte överlåta lastbilen, inte hyra ut den och inte heller lämna den för reparation utan att förskottsbeta. X lämnade dock iväg lastbilen för reparation till svaranden. Efter en tid avsåg sig X allt anspråk på bilen på grund av ekonomiska problem. Det hela resulterade i en talan där käranden ville vindicera lastbilen medan svaranden hävdade sin retentionsrätt för reparationskostnaderna. Rådhusrättens utslag innebar att käranden fortfarande var ägare när lastbilen lämnades in till svaranden för reparation, eftersom den överlätits till X med äganderättsförbehåll. Rådhusrätten förpliktigade svaranden att genast utge bilen till käranden.

Hovrätten hävdade dock att svaranden inte var skyldig att lämna ut lastbilen förrän det uppgivna beloppet erhållits. Högsta domstolen fastställde hovrättens dom och fann att svaranden hade retentionsrätt i lastbilen till dess betalningen för reparationerna erlagts. Domstolen styrkte även att den ersättning som svaranden krävde var att anse som nödig kostnad.

Figur 3 Partsförhållandena i NJA 1936 s. 650

Ett justitieråd var skiljaktigt och kom att diskutera svarandens goda tro i fallet. Svaranden ansågs inte ha agerat oaktsamt genom att utgå från att X var ägare till lastbilen. Vidare ifrågasattes det vad svarandens goda tro hade för relevans i målet överhuvudtaget. En jämförelse mellan en avbetalningsköpare och en depositarie uppställdes och det konstaterades att skillnaden är att depositarien har retentionsrätt för nedlagd nödig kostnad i godset, vilket är en befogenhet som inte tillkommer avbetalningsköparen. Den skiljaktiga ansåg att det var oskäligt att käranden skulle tillgodogöra sig en vinst genom att gratis få ut lastbilen i reparerat skick. En medelväg diskuterades men utgången blev att när ägaren inte är vetande om upplåtelsen till tredje man kan retentionsrätt endast föreligga för reparationer som strängt kan anses vara nödiga och inte oskäliga. En deposi-

¹⁰⁵ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 181.

¹⁰⁶ Undén, *Retentionsrätten*, s. 1.

tarie har därmed behörighet att med viss sakrättslig verkan förfoga över godset. Den skiljaktige ansåg dock inte att svaranden kunde åberopa god tro för sin retentionsrätt i ett fall där ett kontrakt föreligger som tydligt stadgar att reparationer måste förskottsbetalas.

7.3 NJA 1953 s. 499

NJA 1953 s. 499 visar på retentionsrättens styrka i kontraktskedjor. Käranden sålde tre travhästar till X, med förbehållet att äganderätten inte skulle övergå förrän den totala betalningen erlagts. X fick hästarna i sin besittning och lämnade dem sedan vidare till svaranden för träning. X betalade aldrig svaranden för träningen vilket resulterade i en dom där hästarna kom att utgöra en säkerhet för svarandens fordran genom ett förordnande om kvarstad. X hade betalningssvårigheter vilket resulterade i en ny dom där X förpliktades att ge tillbaka hästarna till käranden samt att ersätta käranden för dess kostnader förknippade med målet. Käranden begärde att verkställigheten skulle innefatta äganderätten till hästarna medan svaranden hävdade sin retentionsrätt och vägrade därmed att lämna ifrån sig hästarna. Utmättningsmannen yttrade sig och menade att den åberopade retentionsrätten lagligen borde ha förmånsrätt före kärandens äganderätt. Konungens Befallningshafvande¹⁰⁷ gick samma väg och yttrade utslaget att svaranden inte behövde lämna ifrån sig hästarna innan X betalat för fordran, eftersom svaranden aldrig trott annat än att hästarna tillhört X vid mottagandet. Hovrätten gick samma väg men med motiveringen att svarandens retentionsrätt i förevarande fall om domverkställighet inte kunde lämnas utan avseende, vilket även Högsta domstolen senare fastställde.

Rättsfallet visar på retentionsrättens styrka i en kontraktskedja. Svarandens retentionsrätt kan kvarstå trots att ägaren inte är densamma som när upplåtelsen skedde.

7.4 Starkare rätt

Det tidigare sagda visar att retentionsrätten är starkare än vindikationsrätten. Det kan inte anses rimligt att en depositarie ska behöva lämna ut gods på vilket det utförts nödiga kostnader utan att få betalt för reparationerna. I tidigare nämnt rättsfall¹⁰⁸ har det förts diskussioner om huruvida depositariens goda tro har någon betydelse för retentionsrätten överhuvudtaget. Det har ansetts oskäligt att deponenten ska kunna tillgodogöra sig nödiga reparationer gratis genom att tillämpa vindikationsrätten bara för att ond tro föreligger. Retentionsrätten omfattar enbart nödiga kostnader och anses starkare än vindikationsrätten oberoende av om god tro föreligger eller inte.

Utredningen av retentionsrätt i praxis visar att retentionsrätt föreligger till dess att betalning för nödiga kostnader erlagts. Vikten ligger därmed inte på vem som betalar utan snarare att betalning sker, vilket utreds vidare nedan.

¹⁰⁷ Tidigare lägsta instans.

¹⁰⁸ NJA 1936 s. 650.

7.5 Ersättningsanspråk

Huvudregeln i svensk rätt är att i kontraktskedjor svarar part endast mot sin direkta medkontrahent och därmed inte mot medkontrahentens medkontrahent.¹⁰⁹ Retentionsrätten är starkare än vindikationsrätten, vilket innebär att tredje man måste ersättas för att godset ska kunna vindiceras. Det är konstaterat att retentionsrätten ger en rätt att hålla inne godset till dess betalning för nödiga kostnader erlagts, men rätten specificerar inte vem som ska betala. Har depositarien, tredje mans medkontrahent, ingen möjlighet att betala eller av någon anledning vägrar så kan någon annan träda in i depositariens ställe. Deponenten, ägaren av godset, kan ha ett ekonomiskt intresse i att vindicera godset och kan därmed träda in i depositariens ställe och utföra betalningen. Har deponenten förskottsbetalat depositarien för uppdraget kan problematiken resultera i att deponenten betalat dubbelt för deponeringen. Nedan ska möjligheten för deponenten att få ersättning utredas. Det finns inget lagstadgat gällande regressrätt vid deponering, varför analogier kommer att belysas. Utredningen av deponents möjlighet till subrogation är på intet sätt uttömmande utan enbart belysande eftersom en heltäckande utredning ej ryms inom uppsatsens ramar.

Subrogation innebär att en person som betalat en skuld för exempelvis en skadelidande, genom att träda in i den skadelidandes ställe, kan utöva regress mot skadevällaren.¹¹⁰ Deponenten bör kunna få ersättning av depositarien på två sätt: antingen genom en skadeståndstalan med kontraktsbrott som grund eller genom ett regressanspråk.

Deponerar depositarien godset otillåtet hos tredje man innebär det att ett kontraktsbrott föreligger, vilket kan medföra att deponenten häver avtalet. Ett avtal som upphävs utesluter dock inte en möjlighet till skadestånd.¹¹¹ Avtalet har genom kontraktsbrottet förlorat sin rättsverkan och krav kan inte längre grundas på avtalet. Det är dock möjligt att framställa ersättningskrav för kostnader som kontraktsbrottet orsakat.¹¹² I propositionen om handelsagentur framkommer det att part som föranleder ett kontraktsbrott blir skadeståndsskyldig om kontraktsbrottet hade kunnat undvikas av den som begick det. Innebörden är därmed att skadeståndsansvaret inte är strikt.¹¹³ Depositarien kan undvika att deponenten utsätts för ekonomisk skada genom att till exempel uppfylla avtalet eller fullgöra betalning till tredje man. Skadeståndets omfattning avgörs av den utbetalda ersättningen till tredje man samt de direkta och indirekta förluster som föranletts av kontraktsbrottet.¹¹⁴

Försäkringsavtalslagen stadgar att försäkringsgivaren har möjlighet att utöva regress mot skadevällaren, 16 kap. 10 § försäkringsavtalslag (2005:104). Har försäkringsgivaren utgett ersättning till den skadelidande finns det en möjlighet att i ett andra skede utöva regress mot skadevällaren.¹¹⁵ Det föreligger därmed en möjlighet till regress för icke avtalslutande part. Regressrätten kan på ett liknande sätt ske i ett borgenärsförhållande. I en försäkringssituation träder försäkringsgivaren in i skadevällarens ställe eftersom skadevällaren av okänd anledning inte betalar. Liknande sker i ett borgenärsförhållande där borgensmannen träder in i gäldenärens ställe för att ersätta borgenären, eftersom gäldenären av okänd anledning inte betalar. Föreligger det betalningssvårigheter står

¹⁰⁹ Jan Hellner, *Speciell avtalsrätt II – Kontraktsrätt*, 2 häftet, Tredje upplagan, Juristförlaget, Stockholm 1996.

¹¹⁰ Rodhe, *Obligationsrätt*, s. 147.

¹¹¹ Rodhe, *Obligationsrätt*, s. 420 ff.

¹¹² Lars Erik Taxell, *Avtal och rättskydd*, Åbo Akademi, Åbo 1972, s. 201.

¹¹³ Proposition 1990/91:63, s. 44.

¹¹⁴ 67 § köplagen.

¹¹⁵ Proposition 2003/04:150, s. 312 ff.

borgensmannen för gäldenärens skuld och borgensmannen har senare regressrätt mot gäldenären.¹¹⁶ Situationerna kan likställas med en deponeringsituation där deponenten träder in i depositariens ställe. Det bör i och med de tidigare nämnda regressmöjligheterna inte vara något problem för deponenten att senare utöva regressrätt mot depositarien.

En skadeståndstalan kräver att den skadelidande, deponenten, kan bevisa att en faktiskt ekonomisk skada föreligger. En regresstalan kan vara att föredra i det fall depositarien inte betalar, eftersom det kan anses självklart att deponenten är tvungen att gå in i depositariens ställe för att godset ska kunna vindiceras. Precis som en försäkringsgivare går in i skadevållarens ställe bör en deponent kunna gå in i depositariens ställe, i de fall betalning inte fullgörs.

Problemet som uppstår är huruvida deponenten kan välja mellan anspråken eller är tvungen att hålla sig till ett. Det uppstår därmed anspråkskonkurrens, vilket kan leda till problem och komplicerade frågor. Problemet har framställts men kommer inte att utredas, eftersom en utredning av anspråkskonkurrensen hamnar utanför uppsatsens ramar.

7.6 Abo-fallet

I och med det ovan sagda kan slutsatsen dras att Coas retentionsrätt är starkare än Abos vindikationsrätt. Abo har inte rätt att få ut godset förrän Coa har ersatts för de nödiga kostnader som är direkt knutna till deponeringen av kläderna. Retentionsrätten är starkare eftersom det anses oskäligt att Abo ska kunna tillgodogöra sig deponeringskostnaderna gratis. Det har vidare ingen betydelse huruvida Boa haft rätt att lämna godset vidare till Coa, eftersom Coas retentionsrätt alltid är starkare än Abos vindikationsrätt.

Vidare kan Abos möjlighet till subrogation för den dubbla ersättning som erlagts diskuteras. Boa hade kunnat undvika kontraktsbrottet genom att fullfölja avtalet och själv deponera godset. Fordran som ligger till grund för retentionsrätten baseras på ett avtal mellan Boa och Coa och det är därmed Boa som ska fullgöra betalningen. Boa betalar av okänd anledning inte Coa varför Abo kan bli tvungen att träda in i Boas ställe för att få ut godset. Följden av kontraktsbrottet samt Abos subrogation bör medföra att Abo kan utöva regressrätt mot Boa. En annan möjlighet är att Abo gör anspråk på ersättning från Boa baserat på kontraktsbrottets verkan och därmed för en talan om skadestånd. Regressrätten kan vara att föredra framför skadeståndstalan i och med att det är uppenbart att Abo var tvungen att träda in i Boas ställe för att kunna vindicera godset. Abos ekonomiska behov av att vindicera sitt gods, vilket endast kunde företas genom att ersätta Coa för dess nödiga kostnader, kan också vara värt att diskutera. Vid en regresstalan behöver Abo enbart uppvisa den faktiska kostnaden och det krävs därmed inga bevis på skadan som lidits. Det föreligger dock som tidigare nämnt en anspråkskonkurrens där flera problem och komplicerade frågor föreligger, vilket innebär att en djupare utredning av problemet inte ryms inom uppsatsens ramar.

¹¹⁶ Gösta Walin, *Borgen och tredjemanspant*, Tredje upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2002, s. 198 ff.

8 Standardavtal

8.1 Tillämpning av standardavtal

Detta kapitel behandlar standardavtal generellt samt standardavtalet NSAB¹¹⁷ 2000, genom vilka dagens deponeringssituationer ofta regleras. De flesta problem som uppstår på området förlikas parterna om och tvisterna når inte skiljenämnd.¹¹⁸ Tidigare har det konstaterats att 12 kap. handelsbalken ofta avtalas bort för att istället regleras genom enskilda avtal och standardvillkor. Handelsbalken uppstod i ett samhälle med självhushållning, vilket innebar att affärer inte utfördes under samma konkurrens och med samma tidsperspektiv som idag. Med denna bakgrund har lagen idag fått en sekundär betydelse. Handelsbruk och standardavtal har istället vunnit rättslig betydelse.¹¹⁹

Standardavtal är till för att underlätta upprättande och tolkning av avtal inom näringslivets sektorer. Från början reglerade standardavtalen vissa specifika områden såsom försäkringsbranschen, men idag är de centrala inom de flesta branscher i samhället. Avtalen kan vara utformade på flera olika sätt och har en skiftande omfattning. Vanligt förekommande är standardiserade formulär med öppna luckor, där parterna själva kan fylla i specifika uppgifter som till exempel det överenskomna priset. Avtalet som behandlas nedan, NSAB 2000, är utformat som en självständig handling. NSAB 2000 är omfattande och är ett komplement till det individuella avtalet. För att avtalet ska vara bindande krävs en hänvisning till standardvillkoren i det individuella avtalet. Ibland kan det räcka med att avtalet muntligen kommit till medkontrahentens kännedom, vilket dock kan vara svårt att bevisa.¹²⁰

Utgångspunkten vid tolkning av avtal är att se till partsavsikten vid upprättandet av avtalet. Standardavtal upprättas dock inte mellan parterna, utan är redan upprättade villkor vilka ligger till grund för det individuella avtalet. Standardavtal kan därmed vara svåra att tolka utifrån partsavsikten. De individuella avtalen har företräde vid tolkningen, men även specifika villkor ges företräde framför allmänna villkor. Den vanligaste tolkningsmetoden av standardavtal är objektiv, vilken ser till villkorens lydelse.¹²¹ Nedan kommer tillämpningen av standardavtalet NSAB 2000 att utredas samt dess betydelse vid deponering.

8.2 NSAB 2000

NSAB 2000 är ett standardavtal som tillämpas av flertalet aktörer gällande deponering. Avtalet tillämpas både av rena lagerhållningsbolag och av transportbolag där lagerhållning utgör en del av transportkedjan.¹²² Ren lagerhållning är endast en del av NSAB 2000, vilket annars framförallt till-

¹¹⁷ Nordiskt Speditörsförbunds Allmänna Bestämmelser.

¹¹⁸ Indikation från branschorganisationen Nordiskt Speditörförbund samt en av dess medlemmar Schenker North AB.

¹¹⁹ Håkan Nial, *Handelsbalken* (hädanefter Nial, *Handelsbalken*) Minnesskrift ägnad 1734 års lag, första upplagan, Isaac Marcus boktryckeri, Stockholm 1934, s. 294 ff.

¹²⁰ Ulf Bernitz, *Standardavtalsrätt* (hädanefter Bernitz, *Standardavtal*) 6:e uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2006, s.11 ff.

¹²¹ Bernitz, *Standardavtal*, s. 43 ff.

¹²² Tommy Pilarp, Transportjurist på Nordiskt Speditörförbund.

lämpas på transportsituationer. Avtalet stadgar att tvister inte ska hänskjutas till domstol, utan ska avgöras genom skiljedom.

§ 27 C NSAB 2000 reglerar deponering av gods i det fall transportavtal inte föreligger. Av paragrafen följer bland annat depositariens ansvar, skyldigheter och reklamationsplikt. Det ges även utrymme för deponenten att ställa särskilda krav gällande deponeringen av godset, det vill säga om det exempelvis ska vårdas på något speciellt sätt. Anges inte några speciella krav kan depositarien välja mellan olika deponeringsätt så länge det sker med tillbörlig omsorg.¹²³ Är deponenten medveten om att depositarien deponerar godset hos tredje man, tillämpas istället § 27 B NSAB 2000. Enligt § 27 B NSAB 2000 går depositarien fri från ansvar om depositarien iakttagit tillbörlig omsorg vid valet av tredje man.

Depositarien har vidare, enligt § 14 NSAB 2000, panträtt i gods som är under depositariens kontroll. Avtalet ger därmed en starkare säkerhetsrätt än vad handelsbalken ger. Depositarien kan efter att endast ha underättat deponenten sälja godset för att få in betalning för sin fordran.¹²⁴ Beträffande ersättning för nödig kostnad stadgar § 11 NSAB 2000 att depositarien har rätt till ersättning för dokumenterade utlägg samt utläggsomkostnader utöver det som avtalats. Det föreligger därmed inte något krav på att utläggerna ska vara varken avtalade eller anses vara nödiga.

NSAB 2000 är ett standardavtal, vilket innebär att det utgör grund i avtal, men att specifika avtal utförs för varje kund. Standardavtalet ger depositarien fördelar som inte kunnat erhållas enligt lag, men samtidigt finns standardavtalet eftersom lagen inte är tillräckligt tydlig. Vidare kan det konstateras att tvister gällande deponering ska avgöras genom skiljedom,¹²⁵ varför dagens tvister på området inte är offentliga.

8.3 Tillämpning av NSAB 2000 på Abo-fallet

Avtalar Abo och Boa samt Boa och Coa om att standardavtalet NSAB 2000 ska tillämpas kan utgången komma att förändras vid en tvist. Till att börja med kan en tvist aldrig dras till domstol, utan tvisten ska avgöras genom skiljedom.¹²⁶

I och med att besittning föreligger har Coa en möjlighet att sälja Abos gods vid utebliven betalning i enlighet med panträtten som stadgas i NSAB 2000. Panträtten är inte heller begränsad till att gälla nödiga kostnader, utan föreligger för alla förfallna fordringar.¹²⁷ NSAB 2000 ger därmed Coa en starkare säkerhetsrätt än vad lagen ger.

Under förutsättning att Boa kan visa att det iakttagit tillbörlig omsorg vid valet av Coa ansvarar Boa inte för Coas åtgärd eller underlåtenhet vid deponeringen.¹²⁸ Följden blir att tillämpningen av NSAB 2000 ger samma resultat som en analog tillämpning av 74 § köplagen.

¹²³ § 27 C 2 p. NSAB 2000.

¹²⁴ § 14 NSAB 2000.

¹²⁵ § 31 NSAB 2000.

¹²⁶ § 31 NSAB 2000.

¹²⁷ § 14 NSAB 2000.

¹²⁸ § 27 C 2 p. NSAB 2000.

9 Sammanfattning

9.1 Problematiken

I uppsatsen har vindikationsrätten samt retentionsrätten behandlats och utretts. I kapitel tio kommer områdena att diskuteras. Nedan följer dock först en sammanfattning.

Uppsatsen bygger på en kontraktskedja i vilken det skett deponering i flera led. Deponenten äger godset och äganderätten är därmed inte ifrågasatt. Deponenten innehar dock inte godset, utan har deponerat godset hos depositarien. Depositarien har, utan lov från deponenten, deponerat godset hos tredje man.

En rättmätig ägare har efter deponering av gods alltid rätt att återta godset, det vill säga vindikationsrätt föreligger. Vindikationsrätten är en sakrättslig rättighet som föreligger under förutsättning att det inte finns en starkare rätt och att äganderätten inte är ifrågasatt.

Retentionsrätten är en obligationsrättslig rättighet, som är lagstadgad i bland annat 12 kap. handelsbalken. Rätten ger besittande part en rätt att hålla inne gods till dess betalning för nödiga kostnader erlagts. I en kontraktskedja besitter tredje man godset och är därmed den enda part som har retentionsrätt. Det anses oskäligt att tredje man ska krävas att lämna ifrån sig godset innan betalning för nödiga kostnader erhållits. Nödiga kostnader är kostnader som är nödvändiga för att godset ska behålla sitt värde som till exempel förvarings- och vårdkostnader. I och med oskäligheten anses retentionsrätt i godset starkare än vindikationsrätt. Innebörden är att vindikationsrätt endast föreligger när ersättning erlagts. Retentionsrätt i gods föreligger endast för nödiga kostnader.

Problem som uppstår i kontraktskedjor där rättigheter ställs mot varandra och det föreligger anspråk och skyldigheter mot olika parter behöver utredas. Ett annat problem är att handelsbalken, vilken reglerar området, är ålderdomlig och svår att tillämpa. Handelsbalken har fått en sekundär betydelse då den avtalas bort och området istället regleras genom standardavtal. I standardavtalet NSAB 2000 regleras det nämligen att tredje man har panträtt istället för retentionsrätt i godset. Panträtt är en mycket starkare säkerhetsrätt än retentionsrätt eftersom panträtten ger realisationsrätt. Rätten att hålla inne godset har därmed övergått till en rätt att sälja annans gods.

9.2 Abo-fallet

Problematiken på området kan förtydligas genom att tillämpas på Abo-fallet. Abos äganderätt till godset är inte ifrågasatt. Godset har deponerats hos Boa som, utan Abos samtycke, deponerat godset hos Coa. Coa är den part som innehar godset och därmed har retentionsrätt i godset, vilket innebär att Abo inte kan vindicera godset förrän Coa erhållit betalning. Abos vindikationsrätt är svagare än Coas retentionsrätt trots att Abo aldrig har tillåtit att godset deponerats hos Coa. Retentionsrätten är därmed oberoende av Coas onda eller goda tro. Abo riktar det sakrättsliga anspråket direkt mot Coa medan Coa riktar den obligationsrättsliga invändningen mot Boa. Abo hamnar därmed i en position där det inte kan få ut sitt gods förrän Boa betalt Coa. Alternativet är att Abo ersätter Coa med risken att hamna i en situation där det betalat dubbelt för deponeringen och kan därmed föra en regresstalan mot Boa.

Sammanfattning

Figur 4 Partsförhållandena i Abo-fallet

Coa har ingen realisationsrätt i godset utan kan enbart hålla det inne som en säkerhet för fordran. Hade parterna istället slutit ett avtal som hänvisade till att standardavtalet NSAB 2000 skulle tillämpas hade det troligen blivit en annan utgång. Enligt NSAB 2000 kan Coa sälja en så stor del av godset som fordras för att få ersättning för förfallen fordran. Vägrar Boa att ersätta Coa eller om Boa har betalningssvårigheter kan Abo förlora godset. Ett alternativ är att Abo ersätter Coa för fordran med en risk att betala dubbelt för deponeringen av godset och sedan för en talan om regress mot Boa.

10 Diskussion

10.1 Inledning

Uppsatsens syfte är inte enbart att se till de lagar och regler som blir tillämpliga på en deponeringssituation i flera led, utan även kopplingen mellan sak- och obligationsrätten. Rättmätig ägares möjlighet att vindicera sitt gods när depositarien olovligen har lämnat godset vidare till tredje man utgör den sakrättsliga problematiken. Tredje mans rätt att kvarhålla gods till dess ersättning erlagts innebär en kollision mellan sakrätten och obligationsrätten.

Nedan kommer till en början en redogörelse av handelsbalken och dess tillämpning. Diskussioner kommer därefter att föras och slutsatser kommer att dras baserat på ett flertal frågor. Vilken inverkan har ett kontraktsbrott i första led på retentionsrätten? Är det av vikt vem som betalar tredje man? Vilken inverkan har NSAB 2000 på deponeringssituationer? Vad händer om handelsbalken upphävs? Varför bör handelsbalken revideras? Och vad kommer förändringarna att innebära?

10.2 Handelsbalken och dess tillämpning

År 1686 tillsattes en lagkommission vars uppgift var att arbeta fram en ny lagbok som skulle ersätta de medeltida stads- och landslagarna. Meningen var inte att lagboken skulle innehålla nya lagar utan att de existerande lagarna skulle struktureras och det svenska språket skulle anpassas till det då brukliga språket. Lagboken, bestående av nio balkar, kom att antas på 1734 års riksdag. Handelsbalken är en av få balkar som delvis finns kvar i sitt ursprungliga skick. Flertalet kapitel och paragrafer har dock upphävts.¹²⁹

Cirka hundra år senare lade en lagkommitté fram ett förslag till allmän civillag. Förslaget stadgar att lagen ska förbli en bok för folket. Lagkommittén menade att lagen ska lämpa sig efter folkets behov och att det är folket som ska förstå och känna igen den.¹³⁰ Lagförslaget innehåller förändringar rent dispositionsmässigt, men även lagtexten har redigerats genom upphävningar och tillägg. Förändringarna var gjorda med syfte att skapa en samhällsförändring.¹³¹ Lagkommitténs mål var även att underlätta för gemene man att tyda lagen och därmed i större mån kunna använda sig av den. Ett exempel är i 12 kap. 2 § handelsbalken vilken har en kortare lydelse än 8 kap. 1 §, som är lagförslagets motsvarighet. 12 kap. 2 § handelsbalken stadgar

Inlagsfå, och förtrott gods, bör man vårda som sitt eget. Missfares, eller förkommer det, av hans vangömmo, eller vållande; gälde fullt åter. Sker det av våda; vare saklös.

¹²⁹ Claes Peterson, *Debatten om 1826 års förslag till en allmän civillag - en svensk kodifikationsstrid?*, Festskrift till Lars Björne, Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat, Saarijärvi 2004, s. 245.

¹³⁰ Lagkommitténs förslag till allmän civillag med ändringar och register (hädanefter *Lagkommitténs förslag*) Hörbergiska Boktryckeriet, Stockholm 1838, Motiver s. 1.

¹³¹ Claes Peterson, *1734 års lag - en medeltida lagbok eller en upplysningskodifikation? Till frågan om synen på lagändring i det förliberala samhället*, Studier i äldre historia: tillägnade Herman Schück 5/4 1985, Miniab/Gotab, Stockholm 1985, s. 273 ff.

medan 8 kap. 1 § i lagförslaget stadgar

[...]Missfares eller förekommer det af hans vanvård eller vållande; gælde fullt åter: sker det af våda: vare saklös. Treskas han, som godset innehafver att gifva det ut, då det rätteligen fodras åter; svare all skada, som derå sedan kommer, ändå att den af våda sker.¹³²

Lagkommitténs förslag innebar en förenkling av både språk och lagtext.¹³³ Den konservativa sidan segrade vid en omröstning i riksdagen och förslaget antogs aldrig.¹³⁴

Handelsbalken har kommit att reduceras över åren och ett flertal kapitel har tagits bort. De områden som fortfarande är reglerade i balken är att betrakta såsom ofullständigt behandlade i lag.¹³⁵ Under senare år har en motion lagts fram gällande handelsbalken. Motionen innebar dels att lagens språk skulle moderniseras och dels att innehållet behövdes ses över i den ålderdomliga lagen. Motionen kom dock att avslås med motiveringen att de viktigaste reglerna på området redan finns i andra lagar samt att handelsbalken inte medför sådana problem att det finns skäl till att vidta några åtgärder.¹³⁶

En avtalstyp som är reglerad i handelsbalken är den gällande deponering i balkens 12 kap. I övrigt finns det endast sparsam rättspraxis och föråldrad litteratur som behandlar området. Det är därmed viktigt, för att undvika problem, att parterna sluter egna avtal som reglerar situationen dem emellan. I de fall inget avtalats eller om det som avtalats anses oskäligt kommer handelsbalkens rättsregler att tillämpas vid en tvist.¹³⁷ Det kan även vara möjligt att tillämpa konsumenttjänstlagen (1985:716) analogt. Deponering är att betrakta såsom en tjänst¹³⁸ varför konsumenttjänstlagens delar angående förvaring till viss del kan bli tillämpliga. Det är dock viktigt att notera att konsumenttjänstlagen rör förhållandet mellan näringsidkare och konsument, där den senare har en starkare ställning. Denna uppsats behandlar endast situationer mellan näringsidkare varför konsumenttjänstlagens tillämplighet endast kan vara av analogisk karaktär. I propositionen till konsumenttjänstlagen framkommer det att 12 kap. handelsbalken inte är anpassad till yrkesmässig förvaring samt att standardvillkor ofta skiljer sig från det som är stadgat i lag. En mer utvidgad skyddslagstiftning för den svagare parten, konsumenten, är därför intagen i 15 § konsumenttjänstlagen.¹³⁹ I 49 § konsumenttjänstlagen återfinns näringsidkares retentionsrätt, vilket innebär att retentionsrätten kan utövas oavsett om det är ett konsument- eller näringsidkarförhållande. Lagstiftaren kan således anses ha uppmärksammat handelsbalkens bristfälliga reglering och därför till viss del åtgärdat problemet för konsumenter. I tvister mellan näringsidkare kvarstår dock problematiken och handelsbalkens regler bör förändras även i de förhållandena.

¹³² Lagkommitténs förslag, s. 133.

¹³³ C.G. Cassel, *Tablå av det väsendtliga skiljaktiga emellan LagCommiteens Förslag till Allmän Civillag och den nu gällande. 4, Handelsbalken*, P.A. Norstedt & Söner, Stockholm, 1838, s. 95 ff.

¹³⁴ Jan Hellner, *Lagstiftning inom förmögenhetsrätten*, Juristförlaget, Stockholm 1990, s. 28 ff.

¹³⁵ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 13 ff.

¹³⁶ Motion 2005/06:L316.

¹³⁷ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 13 ff.

¹³⁸ Bengtsson, *Avtalstyper*, s. 101.

¹³⁹ Proposition 1984/85:110, s. 114 ff.

10.3 Vilken inverkan har ett kontraktsbrott i första led på retentionsrätten?

Problemet med retentionsrätten och vindikationsrätten är som tidigare nämnts inte knutet till hur de ska utövas utan snarare till vad de får för effekt i en kontraktsskedja där de utövas mot olika parter. Depositarien har ingen rättighet att utan deponentens medgivande deponera godset hos tredje man enligt en tillämpning av reglerna om sysslomän i 18 kap. handelsbalken. Tillämpas istället en analogi av 74 § köplagen föreligger det en möjlighet för depositarien att lämna ifrån sig godset till en tredje man som har valts med omsorg. I sammanhanget kan begreppet att vårda som sitt eget nämnas, vilket det också finns olika tolkningar av. Tillämpas den tolkning där godset ska vårdas såsom en människa i allmänhet bör göra är det möjligt att tillämpa köplagen. Tillämpningen innebär att vården sker med omsorg, men specificerar inte en speciell part som ska vårda godset. Den andra tolkningen av att vårda som sitt eget innebär att den depositarie som godset lämnats till ska ha valts med omsorg och att deponenten därmed får stå skulden om depositarien är slarvig. Tolkningen innebär att en speciell person valts för vården och borde därmed resultera i att depositarien inte har någon möjlighet att lämna godset till tredje man. Frågan är dock vilken betydelse det har att avgöra om 74 § köplagen eller 18 kap. handelsbalken ska tillämpas i och med diskussionen i praxis¹⁴⁰ om att tredje mans goda eller onda tro inte har någon betydelse. I tvister som behandlar äganderättsförbehåll, vilket på flera sätt kan likställas med en upplåtelsekedja, har det framkommit att god tro inte har någon betydelse för att retentionsrätt ska föreligga. Tredje man har alltid retentionsrätt för de nödiga kostnader som är knutna till godset vare sig depositarien har haft tillåtelse eller inte att deponera godset vidare. Innebörden är att om ett kontraktsbrott föreligger och depositarien inte har haft rätt att deponera godset så är fortfarande inte deponentens vindikationsrätt starkare än tredje mans retentionsrätt. I situationen spelar det således inte någon roll huruvida deponenten redan ersatt depositarien för nödiga kostnader, eftersom det är tredje man som ska ersättas. Det har således ingen inverkan på retentionsrätten att ett kontraktsbrott föreligger.

10.4 Är det av vikt vem som betalar tredje man?

Praxis stadgar att retentionsrätt i godset föreligger för tredje man till dess att betalning för nödiga kostnader har erhållits. Stadgandet reglerar inte vilken part som ska ersätta utan bara vilken part som ska ersättas. I en kontraktsskedja är det depositarien som har ett avtal med tredje man, varför det är depositarien som ska ersätta tredje man. Nästa steg i ledet blir när depositarien kan kräva deponenten på betalning för eventuella kostnader. Depositarien har förlorat sin retentionsrätt i och med överlämnandet till tredje man, eftersom det då föreligger ett besittningsuppehåll. Det föreligger därmed enbart ett krav på deponenten och någon retentionsrätt i godset föreligger ej.

I och med att retentionsrättsbegreppet inte stadgar vem som ska betala så har även deponenten en möjlighet att betala tredje man för att få ut godset. Följden av en direktbetalning kan dock bli att en tvist om deponentens möjlighet till regressrätt mot depositarien uppstår. Har depositarien ekonomiska svårigheter kan dubbelbetalning vara en möjlighet för deponenten att få ut sitt gods, men kan samtidigt leda till svårigheter för deponenten att få kompensation. Det kan dock konstateras att deponenten bör kunna fullfölja en framgångsrik regresstalan mot depositarien. Deponenten har gått in i depositariens ställe och betalat fordran till tredje man, eftersom depositarien av någon anledning inte fullföljde avtalet. Deponenten kan därmed anses vara tvungen att betala i depositariens ställe, eftersom deponenten annars inte kunnat vindicera godset. Regresstalan berör endast nödiga kostnader och det troliga är att tredje man fortfarande har en fordran på deposita-

¹⁴⁰ NJA 1936 s. 650.

rien. Det är högst osannolikt att depositarien kan motsätta sig regressanspråket, eftersom nödiga kostnader alltid måste ersättas.

10.5 Vilken inverkan har NSAB 2000 på deponeringsituationer?

I dagens samhälle är det svårt att definiera deponering i enlighet med 12 kap. handelsbalken. Kapitlet tillkom på sjuttonhundratalet och någon affärsmässig förvaring var då inte aktuell. Betydelsen av att lagen är gammal kan diskuteras och det kan ifrågasättas huruvida deponeringsituationerna verkligen har förändrats i och med samhällets utveckling. Det kan dock konstateras att lagens uttryck inte är lätt att applicera på en deponeringsituation i dagens samhälle. Skillnaden som kan konstateras är att det idag inte är lika lätt att skilja på kostnaderna. Idag uppförs ett depositionsavtal där vissa kostnader specificeras, men flera uppges även i en klumpsumma. Det är därmed inte helt okomplicerat att urskilja vilka kostnader som är nödiga. Hyres- och vårdkostnader är inte tillräckligt identifierbara kostnader i dagens avtal för att det ska vara tydligt för vilka kostnader retentionsrätten i godset kan tillämpas.

Standardavtal har fått en större och viktigare betydelse med tiden, vilket har resulterat i att det blivit vanligare att förhandla bort handelsbalken. Standardavtalen är utformade efter varje bransch och är därmed lättare att tillämpa i de specifika situationerna. NSAB 2000 är ett så kallat agreed document och är framförhandlat av organisationer från båda sidor. Standardavtalet stadgar att depositarien har realisationsrätt i godset, det vill säga panträtt, vid utebliven betalning. Trots att NSAB 2000 är ett agreed document kan det anses vara ofördelaktigt för den svagare parten i och med panträtten. I handelsbalken stadgas det istället att depositarien har retentionsrätt i godset, vilket är en svagare säkerhetsrätt än pant.

Lagen borde istället förändras och göras mer tillämpningsbar och framförallt utformas på ett sådant sätt att parterna tillämpar den. Handelsbalkens tolfte kapitel borde anpassas till affärsmässig förvaring där nödiga kostnader tydligt kan urskiljas.

10.6 Diskussioner och förslag på förändringar i handelsbalken

Redan på 1800-talet kom det första förslaget om en förändring av handelsbalken. Förslaget liksom andra senare lagförändringsförslag har avvisats. Under senare tid har en motion gällande förändringar i handelsbalken lagts fram. Motionen avlogs med motiveringen att endast en mindre del av handelsbalken faktiskt används samt att de lagrum som betraktas såsom viktiga finns uppställda i andra lagar. Ett annat skäl var att lagen inte medförde tillräckligt stora problem. Frågan som uppkommer är huruvida riksdagens ställningstagande innebär att en förändring av handelsbalken inte skulle medföra något för kommersiella förhållanden, då balken är för omodern och oanvändbar. Riksdagens ställningstagande innebär att en effektivisering av tillämplig lagtext inte är att föredra. Ställningstagandet kan baseras på att de flesta standardavtal innehåller klausuler om att en eventuell tvist ska lösas genom skiljeförfarande. Hänsyn togs alltså inte till de förhållanden som idag råder i näringslivet. Avsteg från lagtexten genom kommersiella avtal innebär inte att lagtexten är mindre viktig eller att den inte bör tillämpas. En anledning till att riksdagen inte är medveten om problemet kan vara att tvisterna inte är offentliga, då de löses genom skiljeförfarande eller förlikning. Riksdagen har därmed inte kännedom om den problematik som handelsbalken medför.

Handelsbalken har en inriktning mot privatpersoner, vilket har medfört att kommersiella förhållanden har fallit mellan stolarna. Balken skrevs i ett samhällsklimat där deponering skedde mellan privatpersoner. Lagens syfte är att vara en bok för folket och större kommersiella förhållanden

utesluts. För att komma ifrån en svår tolkning av lagen har näringslivet visat indikationer på att frångå lagtexten så långt det är möjligt. Handelsbalkens tolfte kapitel används inte längre lika frekvent och standardavtal har istället tagit över regleringen på området. En fråga som uppkommer utifrån riksdagens ställningstagande och näringslivets lösning med standardvillkor är huruvida handelsbalkens deponeringsregler fyller något syfte. Lagtextens syfte är att täcka de situationer som inte är reglerade i standardvillkor. I och med att standardavtal idag tillämpas i de flesta deponeringssituationer skulle en borttagning av lagen till stor del innebära en oförändrad situation. Ett standardavtal utgör ofta allmän branschpraxis, vilket innebär att det kan vara starkt fördelaktigt för branschorganisationens medlemmar, de starkare parterna. Den svagare parten riskerar dock att drabbas negativt.

NSAB 2000, som är det avtal som tillämpas vid deponering av gods är framförallt utformat som ett speditörsavtal. Motivet till avtalet var att täcka speditörens samtliga funktioner, varför deponering endast är att betrakta såsom en del av NSAB 2000.¹⁴¹ Följden är att deponeringssituationer, som inte innefattar transport av varor, är föga reglerat i standardavtal. För att förutsättningarna ska förbättras kan det till exempel läggas större vikt vid deponering i NSAB 2000 eller så kan ett nytt standardavtal utformas för tillämpning i rena deponeringssituationer. Det är dock alltid upp till parterna att förhandla om vad som är mest lämpligt i respektive situation. Det stora utbudet av standardavtal innebär flera olika sätt att tolka situationer och lösa tvister på. Ett gemensamt synsätt finns alltså inte. Ett riskmoment är att antalet standardavtal på marknaden kan komma att öka, vilket skulle innebära en risk att avtalen blir motsägelsefulla och uppvisar stora brister.

Handelsbalkens uppenbart icke kommersiella inriktning har således inneburit ett frångående från lagen. Alternativen till att lösa de tvister som uppkommer är att antingen införa en modernare lagtext som är bättre anpassad till dagens samhällssituation eller att frångå lagen helt. Ett mellanling är endast vilseledande, vilket lagens syfte borde vara att avhjälpa. Andra konsekvenser skulle kunna bli att den mängd av standardavtal som finns i näringslivet idag skulle slopas, vilket skulle resultera i en uniform syn på tvistlösning. Standardavtalen ska utgöra en ersättning av lagtext vid de tillfällen lagen eller praxis är knapphändig.¹⁴² En förändring av handelsbalken skulle innebära att standardavtalens syfte att ersätta lagtext går förlorad. Handelsbalken blir således tillräckligt uttömmande för att reglera olika typer av depositionsavtal.

En lagrådsremiss gällande en ny kommissionslag har lagts fram till regeringen. Den nuvarande lagen från 1914, lag (1914:45) om kommission, har ansetts behöva en uppfräschning. Handelsbalken borde därmed behöva en modernisering i och med att den härstammar från år 1734. En tydlig lag minskar risken för tvister och medför även att standardavtal kan förenklas. Vid en ny utformning av handelsbalken är det av vikt att förtydliga vad som gäller vid trepartsförhållanden, vilka allt oftare föreligger. Enligt 18 kap. handelsbalken är det idag inte möjligt för depositarien att lämna godset vidare till en tredje part. Enligt förslaget till den nya kommissionslagen, köplagen och NSAB 2000 är det dock möjligt att deponera godset hos tredje man, så länge deponentens intressen tillvaratas. Det kan därmed vara av betydelse att en förändring gällande upplåtelse till tredje man även sker i handelsbalken. I framtiden bör det därmed regleras att en depositarie har rätt att deponera godset hos tredje man under förutsättning att det sker med omsorg och med tillvaratagande av deponentens förväntningar och intressen avseende godset. En sådan reglering skulle därmed leda till en mer självklar retentionsrätt för tredje man. Tredje man har retentionsrätt i godset enligt dagens rättsläge trots att depositarien inte har rätt att deponera godset hos tredje man. Innebörden är att trots att deponenten kan hävda kontraktsbrott så är deponentens vindikationsrätt svagare än tredje mans retentionsrätt. Det naturliga i rättsförhållandet borde istället vara

¹⁴¹ Jan Ramberg, *Spedition och fraktavtal – med kommentar till Nordiskt Speditörsförbunds Allmänna Bestämmelser*, P.A. Norstedt & Söners Förlag AB, Lund 1983, s. 37.

¹⁴² Bernitz, *Standardavtal*, s. 15.

Diskussion

att godset under vissa förutsättningar kan deponeras hos tredje man och att tredje man, precis som depositarien, har retentionsrätt i godset då det är i tredje mans besittning. Retentionsrättsbegreppet skulle därmed bli mycket tydligare, vilket skulle leda till en större tillämpning samt en minskad risk för tvister.

Handelsbalkens tolfte kapitel bör omarbetas istället för att förfalla. Lagtexten skulle genom en tydligare formulering och en annan inriktning lösa de flesta problem som kan uppkomma i deponeringssituationer. Resultatet skulle göra en svagare part medveten om de rättigheter eller möjligheter lagtexten uppställer. Ett klarläggande av lagens innebörd samt en förändring till förmån för kommersiella situationer medför att antalet tvister skulle minska. En tvistlösare skulle få det lättare att, till den del standardvillkoren inte täcker situationen, basera sitt ställningstagande på en begriplig lagtext som dessutom är anpassad till kommersiella situationer.

Referenslista

Offentligt tryck

Lag

Handelsbalk (1736:0123 2)

Lag (1845:50 s.1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva

Lag (1914:45) om kommission

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

Lag (1936:81) om skuldebrev

Jordabalk (1970:994)

Skadeståndslag (1972:207)

Regeringsform (1974:152)

Utsökningsbalk (1981:774)

Konsumenttjänstlag (1985:716)

Lag (1986:796) om godtrosvärv av lösöre

Köplag (1990:931)

Försäkringsavtalslag (2005:104)

Proposition

Proposition 1970:20 med förslag till jordabalk

Proposition 1984/85:110 om konsumenttjänstlag

Proposition 1985/86:123 om godtrosvärv av lösöre

Proposition 1988/89:76 om ny köplag

Proposition 1990/91:63 om handelsagentur

Proposition 2003/04:150 ny försäkringsavtalslag

Lagrådsremiss

Lagrådsremiss avseende ny kommissionslag utgiven 18 juni 2008

Utredningar

Lagkommitténs förslag till allmän civillag med ändringar och register, Hörbergsska Boktryckeriet, Stockholm 1838

SOU, Statens Offentliga Utredningar, 1965:14, Godtrosförvärv av lösöre

Praxis

Högsta domstolen

NJA 1936 s. 650

NJA 1942 s. 467

NJA 1953 s. 499

NJA 1958 s. 422

NJA 1973 s. 170

NJA 1979 s. 670

NJA 1985 s. 205

NJA 2003 C 48

Hovrätten

RH 1992:21

RH 1997:87

T 4326-01, Hovrätten för Västra Sverige, avd. 2, dom den 20 november 2001

Bibliografi

Almén, Tore, *Om köp och byte av lös egendom*, Fjärde delvis omarbetade upplagan ombesörjd av Rudolf Eklund, P.A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1960

Bengtsson, Bertil, *Särskilda avtalstyper I*, Andra upplagan, P.A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1977

Bernitz, Ulf, *Standardavtalsrätt*, 6:e upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2006

Björling, Carl G. E., *Om betydelsen af lagspråkets uttryck "vårda som sitt eget"*, NJA II 1900 nr. 5

Björling, C.G. och Malmström, Åke, *Civilrätt*, Femtonde upplagan, CWK Gleerups Förlag, Malmö 1960

Referenslista

- Cassel, C.G., *Tablå av det väsendtliga skiljaktiga emellan LagCommiteens Förslag till Allmän Civillag och den nu gällande. 4, Handelsbalken*, P.A. Norstedt & Söner, Stockholm, 1838
- Fehr, Martin, *Bidrag till läran om fordringspreskription enligt svensk rätt*, Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB, Uppsala 1913
- Grönfors, Kurt, *Avtalsgrundande rättsfakta*, Nerenius & Santéus Förlag, Stockholm 1993
- Hasselrot, Berndt och Håkansson, Ernst, *Handelsbalken jemte dithörande författningar med förklarande anmärkningar och belysande prejudikat till praktiska juristers och affärsmäns tjänst*, Fjärde delen, P. A. Norstedt & Söners, Stockholm 1899
- Hasselrot, Berndt, *Juridiska Skrifter, Band 5*, innehåller uppsatser om vindikationsrätt, ocker, vite och ränta samt pant- och retentionsrätt, Förlagaktiebolagets i Malmö Boktryckeri, Malmö 1923
- Hasselrot, Berndt, *Juridiska Skrifter, Band 7*, innehåller uppsatser om panträtt, deposition, lån, saklega och köp, Förlagaktiebolagets i Malmö Boktryckeri, Malmö 1923
- Hasselrot, Berndt, *Hvad innebär lagens uttryck "vårda som sitt eget"?*, NJA II 1900 nr. 10
- Heidbrink, Jakob, *Logistikavtalet – Allmän kontraktsrätt i transporträttslig miljö*, Iustus Förlag AB, Uppsala 2005
- Hellner, Jan, *Speciell avtalsrätt II – Kontraktsrätt*, 2 häftet, Tredje upplagan, Juristförlaget, Stockholm 1996
- Hellner, Jan, *Lagstiftning inom förmögenhetsrätten*, Juristförlaget, Stockholm 1990
- Hessler, Henrik, *Allmän sakrätt*, P.A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm 1973
- Håstad, Torgny, *Sakrätt avseende lös egendom*, Upplaga 6:1, Norstedts Juridik AB, Stockholm 1996
- Håstad, Torgny, *Tjänster utan uppdrag*, P.A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1973
- Millqvist, Göran, *Sakrättens grunder*, Tredje upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2003
- Nial, Håkan, *Handelsbalken*, Minnesskrift ägnad 1734 års lag, Första upplagan, Isaac Marcus boktryckeri, Stockholm 1934, s. 294-317
- Persson, Ingemar, *Förmögenhetsrätt (lös egendom)*, i Stig Strömholm (red.), *Svensk rätt – en översikt*, Iustus förlag, Uppsala 2001, s. 211-226
- Peterson, Claes, *1734 års lag – en medeltida lagbok eller en upplysningskodifikation? Till frågan om synen på lagändring i det förliberala samhället*, Studier i äldre historia: tillägnade Herman Schück 5/4 1985, Miniab/Gotab, Stockholm 1985, s. 273-299
- Peterson, Claes, *Debatten om 1826 års förslag till en allmän civillag – en svensk kodifikationsstrid?*, Festschrift till Lars Björne, Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat, Saarijärvi 2004, s. 245-263
- Ramberg, Jan, *Spedition och fraktavtal – med kommentar till Nordiskt Speditörsförbunds Allmänna Bestämmelser*, P.A. Norstedt & Söners Förlag AB, Lund 1983

Referenslista

- Ramberg, Jan under medverkan av Herre, Johnny, *Köplagen*, Fritzes Förlag AB, Göteborg 1995
- Rodhe, Knut, *Handbok i sakrätt*, P.A. Norstedt & Söners Förlag, Lund 1985
- Rodhe, Knut, *Lärobok i obligationsrätt*, Sjätte upplagan, Norstedts Förlag, Stockholm 1986
- Rodhe, Knut, *Obligationsrätt*, P.A. Norstedt & Söners Förlag, Lund 1956
- Serlachius, Julian, *Sakrätten enligt gällande finsk rätt*, Tredje upplagan, Söderström & C:o Förlagsaktiebolag, Helsingfors 1916
- Taxell, Lars Erik, *Avtal och rättskydd*, Åbo Akademi, Åbo 1972
- Undén, Östen, *Svensk sakrätt i lös egendom*, Tionde upplagan, Fritzes Förlag AB, Göteborg 1995
- Walén, Gösta, *Borgen och tredjemanspant*, Tredje upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2002
- Zetterström, Stefan, *Sakrättens fyra huvudfall*, Iustus Förlag AB, Uppsala 2003

Artiklar

- Undén, Östen, *Några omtvistade spörsmål rörande retentionsrätt*, Svensk Juristtidning (SvJT), 1921, s. 3-15

Lexikon

- Nordisk Familjebok, *Konversationslexikon och Realencyklopedi*, 6:e bd Degerberg-Egyptolog, Nordisk familjeboks förlags aktiebolag, Red. TH. Westin, Stockholm 1907

Övrigt

- Nordiskt Speditörförbunds Allmänna Bestämmelser, NSAB 2000,
<http://www.swedfreight.se/Documents/transportdokument/nsab2000.pdf>
- Riksdagsmotion 2005/06:L316
- Jörgen Lundstedt, Bolagsjurist på Schenker North AB
- Tommy Pilarp, Transportjurist på Nordiskt Speditörförbund